

Jože Korošec

SPOMINI

**MLADEGA PARTIZANA
IN DRUŽBENEGA DELAVCA**

2017

KAZALO

UVOD-POT LJUDSTVA DO DRŽAVE.....	7
ZASEDBA PRIMORSKE IN PRIPRAVE NA VOJNO	11
Moja otroška in najstniška leta	13
Začetek II. svetovne vojne ter okupacija Slovenije in ostalih republik Jugoslavije	18
Kapitulacija Italije	19
Nemška ofenziva na Istro in Čičarijo	20
Istrski odred	22
Štabna kriza – reorganizacija odreda in odhod na Dolenjsko	30
Požig vasi Beka in Ocizla.....	31
Kočevski odred.....	34
Belokranjski odred.....	39
Zaščitna enota SNOS-a.....	39
Prihod v Ljubljano in zmagoslavje	42
Naloge po prihodu v Ljubljano.....	43
Padli borci in borke iz krajevne skupnosti Ocizla	45
POVOJNI ČAS.....	47
Družbeno delo v civilni sferi.....	49
Zavezništvo in spori s Sovjetsko zvezo.....	50
Ustvarjenje družine.....	52
Jugoslavija išče svojo neodvisno pot.....	54
Izključitev iz partije in službe	56
Iskanje službe, delo na železnici in študij ob delu	58
Rehabilitacija in vnovično družbeno angažiranje	59
Redno delo in funkcije.....	61
Priznanja in odlikovanja.....	62
UPOKOJITEV	65
Nov izziv v sadjarstvu.....	67
PRILOGE	71

UVOD –
POT OD LJUDSTVA
DO DRŽAVE

Pot slovenskega ljudstva do naroda in lastne države je bila dolga in težka. Kalvarija je Slovence spremljala od Karantanije do današnjih dni.

Mukotrpna pot naše dežele ima vzrok v svoji majhnosti med velikimi in njeni lokaciji. Locirana je namreč med težko prehodnimi Alpami in Jadranskim morjem. Hkrati je na »prepihu« med mnogo močnejšimi germanskim, romanskim in slovanskim ljudstvom, ki so s svojo silo rinili proti vzhodu in obratno, drugi pa silili iz severa na Jadransko morje. Ves čas premikov so trgali kose našega ozemlja in ob tem imeli vse večje apetite.

Slovenci smo trdi in odločni. Kljub stalnim pritiskom sosedov so naši predniki s svojo požrtvovalnostjo in trmo uspeli ohraniti večji del ozemlja. Volja in upornost je bila močnejša od obupa. Srečo smo tudi imeli, da je to ljudstvo imelo Trubarja, Prešerna in može, ki so organizirali slovenske tabore, da se nam je rodil Cankar, itd. Po razpadu avstro-ogrske države nam je povezava z južnimi Slovani pomagala prehodno ustanoviti republiko Slovenijo. General Maister nam je ohranil del ozemlja, TIGR, „Čedermaci“ in drugi junaki Primorske pa so nam pomembno okrepili samozavest, da smo ustvarili dodatne pogoje in bili pripravljeni dočakati dneve za usodne korake.

Naša generacija, opogumljena in odločna, je sicer z veliki žrtvami, z ognjem in mečem v partizanskem boju vendarle pregnala tujce ter osvobodila Primorsko in celo Slovenijo. Ta dejanja in ustrezno oblikovanje ustave Jugoslavije je kasneje dalo podlago generaciji naših sinov, ki je leta 1991 z osamosvojitveno vojno izsilila našo pravico in ustvarila samostojno mednarodno priznano državo Slovenijo.

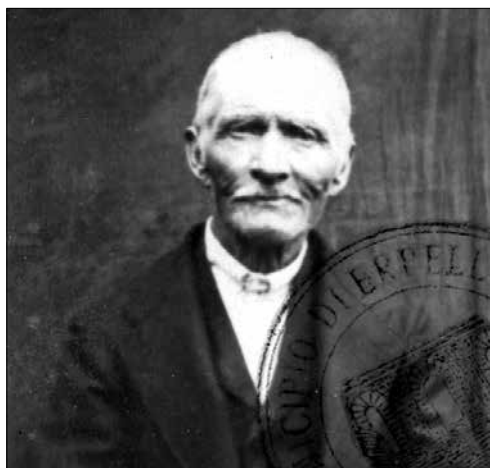
ZASEDBA PRIMORSKE
IN PRIPRAVE
NA VOJNO

Moja otroška in najstniška leta

Najprej nekaj besed o domačem kraju, v katerem sem odraščal, in o dogodkih, ki so me zaznamovali za celo življenje.

Luč sveta sem ugledal v vasi Ocizla pri Kozini. Rodil sem se 30. oktobra 1927 kmečkim staršem Antonu Korošču in Jožefi Korošec roj. Petrinja. V družini nas je bilo tedaj osem članov: oče, mati, brata Milan in Ivan, sestra Marija ter nono in osirotela Micka. Moj najstarejši stric, Mickin oče, je umrl v 1. svetovni vojni, njena mama se je zatem ponovno poročila in Micka je tako do svoje poroke ostala v naši družini.

Nono Jože Korošec, ki je živel od 1858 do 1932, je užival velik ugled, tako v svoji rodbini kot okolici. V rodbini zato, ker je bil moder ter ustvarjalen in ker je za čas svojega življenja iz revne kmečke domačije ustvaril ugledni dom. Pomembni ugled in spoštovanje v okolici pa si je pridobil z dolgoletnimi uslugami kot priučen veterinar. Na klice živinorejcev v vaseh od Slavnika do Doline in Boljunca pri Trstu se je odzival podnevi in ponoči.

Nono Jožef Korošec, 1858-1932

Oče Anton Korošec, 1899-1977

Vas Ocizla, ki danes spada v občino Hrpelje-Kozina, je do razpada Avstro-Ogrske gravitirala v Dolino pri Trstu in v mesto Trst. Živahna vas je že v tistem času imela svoje izobraževalno društvo »Zvez-

da«, pevski zbor in godbo na pihala. Radi so se družili in si med seboj pomagali ter bili predvsem zavedni narodnjaki.

Po ustnem izročilu je bila vas prvotno manjša in umeščena v prostor zahodno od sedanje osrednje ceste. Stala je nekako med sedanjo Malnarjevo in Fjuctovo domačijo in se širila niz navzdol. Pokojne so tedaj pokopavali na pokopališču v Socerbu. Ko se je, po raziskavah Danila Pečarja iz Klanca, v 15. stoletju vas pričela širiti še vzhodno od ceste, so nove domačije svoje umrle pokopavale v Klancu. Nekaj časa je bilo pokopavanje mešano, kasneje pa so se vsi vaščani odločili za pokopališče v Klancu. Tudi 450 let stara lipa pred cerkvijo v Klancu pove, da se je tedaj tam nekaj dogajalo. Anografski zapisi prebivalcev vasi so se začeli šele leta 1763.

Vas Ocizla je bila izrazito živinorejska, ki je mleko in drugo tržila v Trstu. Prvotno so pridelke nosili in vozili z osli preko Doline, kasneje pa z vlakom preko Kozine. Vaščani so živino pasli na pašniku agrarne skupnosti v skupni čredi, ki je v času mojih otroških let štela okrog 160 glav živine. Vseh glav živine pa je bilo 15 do 20 več (krave s teleti, vprežna živina).

Ljudje in živina so seveda potrebovali obilo vode. Na srečo je bilo v vasi in okolici precej malih izvirov. V začetku so domačini zgradili svoje preproste vodnjake ali pa vodo nosili iz potoka. Kasneje pa so na izvirih zgradili tri vaške vodnjake, dva celo z dvojnimi obokom. Ob povečani potrebi pa so leta 1882 vaščani zgradili še 500 m dolg vodovod od izvira v gozdu do rezervoarjev in korita na vrhu vasi. Kasneje, po 1. in 2. svetovni vojni, so za živino zgradili še vodovod in dve koriti pod vasjo.

Izvedba je bila zelo zanimiva in koristna. Na vrhu vasi so postavili večjo zidano lopo z napajalnim koritom in posebej prostor s pipo za potrebe ljudi. Zadaj za lopo so zgradili tri različno velike vodohrane. Skozi prvega, manjšega, se je voda prelivala na pipo v posebnem prostoru. Ko je bila pipa zaprta, se je voda vračala v glavni rezervoar s cca 100 m³ vode. Ko je bil ta poln, se je višek prelivl v zaklenjen protipožarni rezervoar s kapaciteto približno 20 m³, višek iz zadnjega rezervoarja pa je napajal korito za živali. Ob pomanjkanju dotoka vode se je iz velikega rezervoarja črpala voda z vgrajeno ročno črpaliko.

Vse faze vodne oskrbe so zgradili vaščani sami s prostovoljnim delom, kot so dejali, »v rabuti«.

Danes črede, črednika in mleka ni več, domačini pa so dolgoletnemu vaškemu čredniku Jožetu Mihaliču na vaški hiši postavili spominsko ploščo.

Italijani, ki so si prisvojili Primorsko, so že v samem začetku pokazali, da hočejo Slovence asimilirati. Začeli so z zvijačami, ker to ni bilo uspešno, so se posluževali nasilja in preganjanja.

V Julijski krajini so kmalu po zasedbi ukinili slovenske šole in uvedli italijanske. Zato smo morali obiskovati osnovno šolo v italijanskem jeziku, v jeziku, ki ga nismo razumeli. Tudi pogovarjati se v šoli nismo smeli v domačen jeziku. Nam v šoli in tudi odraslim v društvih, gostilnah in cerkvah niso dovolili peti slovenskih pesmi.

Postajali so vedno bolj agresivni in s prefinjenimi ter trdimi metodami izvajali prisilno asimilacijo. Uvedli so tudi metode gospodarskega osiromašenja prebivalstva. Ukinili so vse slovenske kmečke, obrtne, trgovske in druge zadruge.

Na primorskem so uvedli posebno visoke davke, da so ljudi osiromašili in jih prisilili v bančna posojila z enormnimi obrestmi, da so kmetije čim prej šle v stečaj. Slednje so zatem prišleki iz Italije kupovali s pomočjo posebnega sklada. Domačini so dobili delo le, če so se vpisali v fašistično organizacijo.

Slovenske učitelje, železničarje in podobne javne uslužbence so brez razlik premestili na delo v notranjost države, na njihova mesta pa pripeljali italijanske uslužbence. Domačim fantom in dekletom tako ni preostalo drugega kot selitev v tujino. Izselenih je bilo več deset tisoč mladih. Množično so odhajali v Argentino in Severno Ameriko. Mnogi so tudi zbežali v Slovenijo oz. Jugoslavijo. Med slednjimi je bilo tudi veliko intelektualcev.

Domačinom je po več letih stopnjevanja nasilja »zavrelo«. Pasivni odpor ni bil dovolj učinkovit, zato so pogumni domačini začeli z uporom. Začelo se je v Trstu in okolici z uporniško organizacijo »Borba«.

V letu 1927 pa so na sestanku predstavnikov slovenskih kulturnih, športnih in političnih organizacij na Nanosu ustanovili vseprimorsko rodoljubno organizacijo, ki so jo poimenovali TIGR (Trst, Istra, Gorica, Reka).

Tudi v naši vasi se je formirala ta tajna rodoljubna organizacija. Vodil jo je Andrej Počkaj, člani pa so bili: Rudi Mihalič, Just Bolčič, Ivan Mihalič, Ivan Slavec in Frane Mihalič, njen zunanji sodelavec je bil tudi socialist Franc Klobučar iz Klanca.

Njihove začetne akcije so bile propagandne narave. Izobešali so slovenske in delavske zastave, zatem pa tudi trosili propagandne letake. Kmalu so se odločili tudi za sabotažne akcije.

Prvo takšno sabotažno akcijo so izvedli 20. decembra 1933. Požgali so fašistični dom v vasi Hrpelje. Septembra 1934 so požgali še sedež italijanske občine Kozina. Tu so pred požigom odnesli pisalni stroj in papir za pisanje propagandnih letakov.

Ker so omenjene akcije navduševale domačine in jim vlivale pogum, Italijane pa spravljal v bes, so 20. avgusta 1935 zažgali še novozgrajeno šolo v Krvavem potoku. Za večji učinek so pred gorečo šolo raztrgali še sliko Mussolinija in raztrosili letake z napisom „Zažig zato, da ne boste potujčevali naših otrok“. Akcija v Krvavem potoku je fašiste in oblasti spravila v bes. Na slepo so v okolici aretirali preko 20 ljudi.

Pred in po požigalnih akcijah so na drevesa izobešali slovenske zastave in obenem trosili propagandne letake. Daleč največji učinek je imela akcija v Socerbu med proslavo obletnice napada Italije na Avstro-Ogrsko, ki je sovpadal z dnem Sv. Socerba, 24. maja 1934. Tam je bil vedno tudi veliki cerkveni shod Tržačanov. Tega dne zjutraj jih je na razglednem mestu ob gradu pričakala slovenska zastava, v borovem gozdičku in okoli gradu pa veliko dvojezičnih letakov proti Italiji.

Počkaj je ob neki priliki Milana Turka iz Ocizle povabil v organizacijo TIGR, ta pa je vabilo presenetljivo odklonil in zagrozil s prijavo oblastem, če s tem ne prenehajo. Ustrašili so se in potihnil. Na dan italijanskega napada na Francijo, 9. junija 1940, pa je Milan Turk na srečanju s karabinjerji v Borutovi gostilni v Klancu njihovemu

komandirju izdal Andreja Počkaja (in ostale člane organizacije), ki so jih naslednji dan aretirali.

Aretirane so več mesecev mučili in zasliševali v zaporu v Kopru in nato preiskovali v Puli, leta 1941 pa so jim pred posebnih sodiščem za zaščito države sodili v Rimu. Dvema članoma niso sodili. Rudi Mihalič se je že pred tem obesil v puljskem zaporu, Ivan Slavec pa je med preiskavo znorel in kasneje umrl v bolnici zapora v Aversu. Člani TIGR-a in Frane Klobučar so bili obsojeni na 5 do 28 let zapora.

Nekateri moji sovaščani so vzpostavili prve stike s partizani konec leta 1942. Prvo jedro aktivistov se je organiziralo spomladi leta 1943. Postavljen je že bil odbor OF in odbor Mladine. Ob slednjem je začela tudi moja aktivnost v NOB.

Po kapitulaciji Italije so mladi in mlajši odšli v partizanske enote, starejši pa so v vasi ustanovili odbor OF (kasneje NOO), ki so ga sestavljali: Just Bolčič kot predsednik ter Jože Mihalič, Ivan Andrejašič, moj oče Anton Korošec in Ivan Božič kot člani.

V oboroženih enotah NOV je sodelovalo 14 vaščanov: Jože in Rado Polh – Povščeva, Drago in Lado Žvab – Žvabova, Jože in Marjo Petrinja – Petrinčevi, Franc Zobec, Danilo Povh, Milan Lazar, Milan Bernetič, Štefka Mihalič – Rejčeva, Gizela Korošec – Bucčeva in jaz, Jože Korošec – Koroščev.

V vasi smo imeli tudi dva kolaboranta okupatorjev in to: »špiclja« Ivana Mihaliča, ki ga je zaradi svojih dejavnosti pobrala noč decembra 1943, ter izdajalca vaše organizacije TIGR in potem še do konca vojne zagrizenega uniformiranega člana italijanske fašistične milice Milana Turka. Turk je bil po vojni zajet in zaradi vojnih zločinov v Istri na javnem tridnevem procesu pred vojaškim sodiščem v Hrpeljah 31. oktobra 1954 obsojen na smrt na vešalih.

Ta nekoliko obširni opis dogodkov navajam zato, da bi lažje razumeli, v kakšnem vzdušju sem odraščal in zakaj sta se v meni že zgodaj razvila sovraštvo in uporniški duh do okupatorja.

Začetek II. svetovne vojne ter okupacija Slovenije in ostalih republik Jugoslavije

Nacifašistični zaveznici Italija in Nemčija sta brez napovedi začeli vojno v Evropi. Slovenijo in Jugoslavijo sta obe hkrati napadli 6. aprila 1941. Italija je zasedla Ljubljansko pokrajino do reke Save in na jugu do reke Kolpe. Na Hrvaškem je Italija zasedla Jadransko obalo do Velebita in jadranske otoke. Primorsko in Istro je Italija imela v posesti že od razpada Avstro-Ogrske v letu 1918.

Nemčija je zasedla Gorenjsko in Štajersko, Madžarska pa del Prekmurja. Na Hrvaškem je, v dogovoru z Italijo, Ante Pavelič ustanovil t.i. Neodvisno državo Hrvaško (NDH). Hitler in Mussolini sta v svoji prepotentnosti postopoma napadla tudi Francijo, Belgijo, Anglijo ter Poljsko in Češko. Kmalu zatem, v maju 1941, še Sovjetsko zvezo. Pomanjkanje surovin, zlasti nafte, jih je pognalo v vojno še v Severno Afriko. Njihovo ravnanje je kazalo na hazard, ki je obetal samomor.

Prva si je v avanturi poleti 1943 polomila zobe Italija. Italija se je poskušala rešiti sama. Najprej je kralj Umberto 23. julija 1943 z vojaškim udarom odstavil predsednika vlade Benita Mussolinija in razpustil fašistično stranko.

Pri dotakratnih nasprotnikih so poskusili s pogovori, da bi prestopili k zmagovalnim zaveznikom. Vladna pooblastila so prenesli na „prisilnega upravitelja“ generala Badoglia. Ker poskus ni uspel, je čez dva meseca država napovedala kapitulacijo.

Kapitulacija Italije

Italija je 9. septembra 1943 objavila brezpogojno kapitulacijo. Za Slovenijo, zlasti za Primorsko, je bil to dolgo pričakovani praznik.

Kapitulacija je bila pomemben prelom, vendar formalno pravno je bila Primorska še vedno del Italije. Za vrnitev Primorske k matični Sloveniji je bilo treba deželo še z bojem osvoboditi in doseči mednarodno priznanje volje domačega ljudstva.

Italijanska vojska nas je s svojo kapitulacijo obogatila z orožjem. Odmetavali so orožje in bežali proti svojemu domu. Nekateri so se hoteli z orožjem prebiti do jezikovne meje, ker so se bali maščevanja, vendar so s posegom obstoječih partizanskih bataljonov tudi cele njihove divizije odložile orožje. Vsakovrstnega orožja je bilo takrat pri nas in širom Slovenije na pretek.

Ob kapitulaciji smo bili v prvem trenutku nekoliko naivni. Računali smo, da bomo imeli opravka le še z ostanki fašističnih formacij, italijanskimi nacionalisti in domačimi izdajalci, ki bi jih relativno hitro obvladali.

Razmere pa so se obrnile drugače. Prazen prostor po odhodu Italijanov so zapolnjevale nemške enote. Ozemlje od Reke do Trsta in Istro so hoteli obvladovati tudi zaradi nevarnosti izkrcanja zaveznikov v Istri. Tu in po celi Primorski so Nemci zavarovali železniške in cestne komunikacije zaradi oskrbe svojih enot tudi na italijanski fronti.

Ob zaznavah resnih nevarnosti se je začelo hitro formiranje močnejših partizanskih enot, višek orožja pa smo skrili v jame in gozdove za kasnejšo potrebo.

V prvih dneh so se na našem območju ustanovile tri brigade: 1. Istrska brigada v Podgorju, 2. Slovensko-italijanska brigada, sestavljena iz antifašistov iz vasi Milje pod Kraškimi robom, obale in okolice Trsta, ter 3. brigada v severni Hrvaški Istri. Vendar sta problem predstavljala pomanjkanje izkušenega in vojaško usposobljenega kadra ter mladih krepkih fantov, ki so še bili v italijanski vojski, konfinaciji, zaporih in podobno.

Brigade so v prvem trenutku nastajale predvsem iz starejših mož, najstnikov in nekaterih mladink, nato pa so se počasi krepile. Že čez nekaj dni je zaradi problemov prišel v južno Primorsko komandant glavnega štaba Slovenije general Stane Rozman in s seboj pripeljal nekaj izkušenih komandantov. Tudi iz Hrvaške so v Istro pripeljali 20 izkušenih partizanskih poveljnikov.

Za komandanta I. Istrske brigade je bil postavljen Ivan Kovačič – Efenko, za komisarja brigade pa Vladimir Benčič. Slovensko-italijansko brigado sta vodila Giovanni Zol in komisar Natale Kolarič.

V tej evforiji formiranja novih enot sem tudi sam, star komaj 16 let, odšel v partizane. Bojno pot sem začel v I. Istrski brigadi v Podgorju. Bila je velika stiska s časom, ker je čez štirinajst dni že začela velika nemška ofenziva, zato nismo imeli dovolj časa za naše osnovno vojaško usposabljanje.

Nemška ofenziva na Istro in Čičarijo

1. oktobra je iz treh smeri (preko Trsta, Bazovice in Gorice) šla v napad nemška elitna oklepna motorizirana SS divizija Princ Evgen. Najprej je iz Bazovice krenila kolona tankov, oklepnikov in kamionov proti Kozini in vasi Klanec.

V Klancu so na srečo nekaj dni prej z miniranjem onesposobili cestni most. Nad ovinkom in cestnim usekom pred mostom jih je čakal bataljon v zasedi. Preko mosta niso mogli, vnel se je oster boj. V tem ostrem ovinku in globokem useku oklepna vozila niso mogla nuditi učinkovitega odpora, kamioni z vojaki pred mostom pa so plačali visoko ceno. Čez približno pol ure bojev je njihova artilerija iz ozadja pregnala zasedo.

Poškodovani most in spopad sta za en dan zadržala sovražno napredovanje na vseh vpadnicah. Zvečer je z motorjem iz brigade prišel v Ocizlo obveščevalec brigade v Podgorju ter nas Milana Bernetiča, Pinota Sancina in mene (vsi trije najstniki iz Ocizle) poslal v izvidniško patroljo proti mostu, da bi ugotovili, kaj se tam dogaja. Ob povratku smo obveščevalcu poročali, da Nemci čistijo cesto pod mostom. Odpeljal se je proti Podgorju, tudi mi trije smo ponoči

oboroženi odšli v isto smer. Ustavili smo se v borovem gozdu pri Petrinjah z namenom, da bomo ob zori nadaljevali pot v Podgorje.

Nemci so v Klanču čez noč usposobili nekdanjo cesto pod poškodovanim mostom in že pred zoro krenili naprej. Kolona nam je zjutraj presekala pot v brigado. Ob tem se je tudi nekaj kilometrov za nami pri vasi Socerb začel spopad s kolono, ki je prihajala preko vasi Dolina.

Odločili smo se za umik proti vasi Beka. Ko smo prišli na plano, smo opazili, da po kolovozu iz Socerba proti Ocizli že obkoljujejo Mali Kras (območje med Podgorjem in Socerbom ter Kozino in Kastelcem). Z vso spretnostjo smo med grmičevjem pobegnili iz nastajajoče obkolitve ter se umaknili v gozd pod vas Beka. Tam smo ostali skriti in brez hrane tri dni.

Medtem so druge sovražne kolone prodirale tudi preko Ospa in Škofij v Istro. V celotni ofenzivi od Brkinov do reke Mirne je sodeloval 2. SS tankovski korpus, 71. in 44. pehotna divizija in 132. polk iz 24. tankovske divizije. Skupno je v boju sodelovalo okrog 50.000 sovražnih vojakov s 150 tanki, 25 oklepniki ter 90 topovi in kamioni.

Sovražnik je v ofenzivi brez milosti pred seboj pobijal oborožene partizane in civiliste. Vasi so gorele kot bakle, tudi Ocizla je še več dni smrdela po dimu. Iz dokumentov novejše zgodovine izhaja, da so tiste dni v Čičariji, na Malem Krasu in Severni Istri pobili poleg partizanov še 269 civilistov ter pri tem požgali 49 vasi oz 1.868 hiš in poslopij. Ofenziva je nadaljevala do Gorskega Kotarja. V zaledju pa so za seboj v večjih vaseh puščali manjše postojanke.

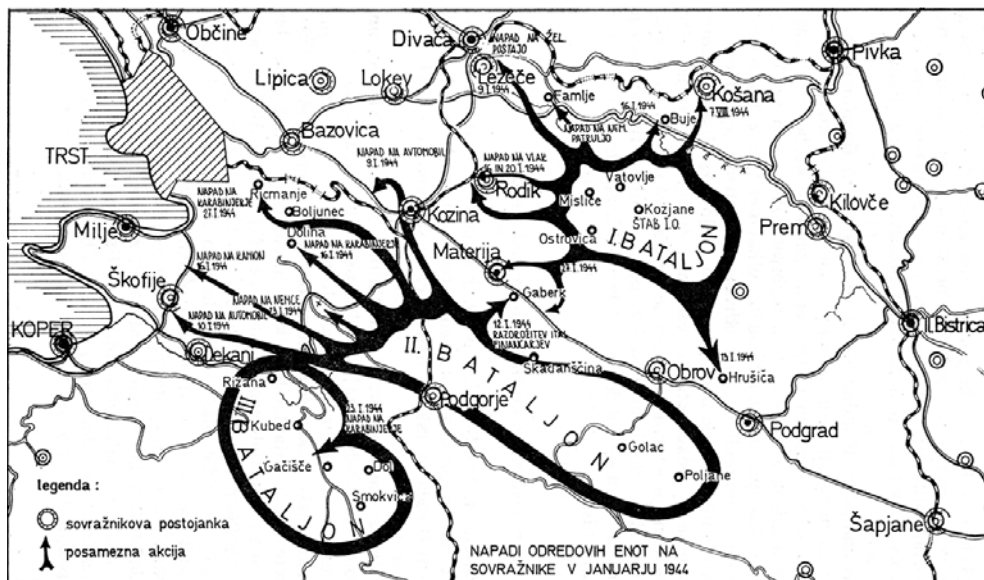
Vse tri brigade so razbili. Ostanke borcev Slovensko-italijanske brigade so se umaknili v Brkine in večinoma pristali v 14. diviziji v Brkinih. Iz ostanka borcev I. Istrske brigade in prvih vrnjenih partizanov pa je nastal Istrski odred.

Istrski odred

Na osnovi ukaza VII. korpusa je bil Istrski odred ustanovljen 15. oktobra pri vasi Skadanščina za Slavnikom. Nastal je iz ostankov skupine borcev I. Istrske brigade ter ojačan z bataljonom 9. brigade in okrepljen s prispelimi novimi prostovoljci z Malega Krasa, Čičarije ter vasi okoli Doline in Severne Istre.

Odred je imel tri bataljone, prvega v Brkinih, drugega za Slavnikom in tretjega v Slovenski Istri. Celotni odred je v decembru štel 215, v aprilu pa že 516 borcev.

V začetnih mesecih sta odred vodila komandant Karlo Maslo in komisar Leon Klemenčič, moj 2. bataljon pa stara borca komandant Stanko Gruden in komisar Mirko Remec.

Operativno delovanje Istrskega odreda do aprila 1944

Z menoj so v istem bataljonu sodelovali še domačini Peter Petrinja, Jože Poles, Angel Mihalič in Miljo Petaros iz Petrinj, Milan Bernetič iz Ocizle, Rudi Požrú iz Beke, Danilo Petrinja iz Črnega Kala ter legendarni komandir Ljubo Sancin – Stojan iz Doline. Iz Doline pri Trstu je bilo še nekaj borcev, katerih imen se več ne spomnim.

Operativno območje odreda je bilo umeščeno na zelo zahtevnem območju. Enote so bile razporejene znotraj črte od Pivke do Bazovice in do meje Hrvaške Istre. Območje je bilo preprejeno s pomembnimi komunikacijami, tudi strateškimi progami od Postojne do Trsta, Reke in Pule ter nekatere ceste, zlasti Trst-Reka, Postojna-Trst in Divača-Pula.

Kako pomembno je bilo to območje ob bojazni za invazijo v Istri in oskrbo fronte v Italiji, veliko pove tudi moč območnih postojank: Na Kozini je bilo stalno od 100 do 300 sovražnih vojakov, v Pivki 500 do 600, v Ilirski Bistrici 300 do 1000, v Podgradu 300 do 1500 in v Bazovici 200 do 500 sovražnikov. Tudi v Dolini, Škofijah in Dekanih so imeli manjše postojanke.

Zaradi pogostih napadov na progi Divača-Pula ter partizanskih komunikacij čez progo so Nemci postavili postojanke s 100 do 200 vojaki tudi v Rodiku, Prešnici in Podgorju. Med Nemci so bili tudi ostanki italijanskih fašistov in karabinjerjev.

Do konca decembra 1943 smo v odredu na ukaz VII. korpusa večinoma mobilizirali sposobne mladeniče in jih s patruljami usmerjali v brigade na pomoč na Dolenjskem. Čez Rapalsko mejo je iz Južne Primorske odšlo preko 3000 novincev. Res je tudi, da je po kapitulaciji Italije prišlo iz Notranjske in Dolenjske v Brkine pomagati kakih 100 izkušenih partizanskih poveljnikov oz. starih borcev.

V prvo vojaško akcijo sem odšel iz Slavnika šele 16. januarja 1944. Tega dne je udarna skupina našega bataljona, ki jo je vodil komandir Ljubo Sancin – Stojan, odločila razorožiti kolaboracijsko postojanko v Dolini pri Trstu. Sam nisem bil predviden v akcijo, toda Peter Petrinja, ki je bil pomočnik Stojana in sva prej skupaj sodelovala na terenu, me je pozval, naj grem z njimi.

Okrog 22. ure smo v vasi na tiho obkolili postojanko, porezali telefonske zveze in zavzeli položaje. Mitraljez smo postavili pod farovž in ga usmerili v vhodna vrata. Rudi Mahnič in Dušan Novak, oba borca iz Doline sta stopila levo in desno od vhodnih vrat. Desni je nekajkrat pritisnil na kljuko in s ponarejenim zadihanim glasom prosil naj odprejo vrata, ker ima nujno sporočilo. Ko je dežurni odklenil in »pokukal« skozi vrata, sta oba pritisnila na vrata in ga odrinila. Prvi ga je varoval z brzostrelko pri vratih, drugi pa je usme-

ril brzostrelko proti stojalu z orožjem na hodniku. V naslednjem trenutku so štirje borci z avtomati tiho vstopili v skupno spalnico in zakričali: »Roke v zrak.« Zbudili so se prestrašeni, hitro vstali in v dolgih spodnjicah in majicah držali roke kvišku. Takrat smo še drugi štirje prišli na hodnik in začeli odnašati njihovo orožje na plano. Zunanji borci so pazili, da ne bi prišlo do presenečenja.

Ukazali smo jim, da se takoj oblečejo, jih zvezali ter hitro odpeljali do čakajočega kamiona na cesti nad vasjo. Skupaj smo se s kamionom odpeljali do Malih vrat v Čičariji in drugi dan vseh dvanajst karabinjerjev odpeljali v štab odreda v Brkine.

Odred, zlasti naš bataljon, je tiste dni dobil še dodatne naloge. Iz štaba korpusa so prišli v odred zadolženi referenti, da organizirajo nabave kritičnega materiala iz Trsta: dr. Bogdan Breclj za sanitetni material in zdravila, Jože Jurca, Andrej Debeljak ter Mirko Ambrožič za ciklostilni in drugi papir, sol, kislino za akumulatorje in podobno. V Trstu je bilo včasih potrebno tudi kupiti stvari, zato so s seboj prinesli cca. 500.000 italijanskih lir gotovine.

Blago iz Trsta je največ prihajalo v Gabrovico v Istri. Tam so tudi domačini zgradili največ tajnih podzemnih skladišč. Za sanitetni material in zdravila je bilo v Gabrovici skladišče pod betonsko ploščo skednja s skritim vhodom. Kasneje, po požigu Gabrovice, so pri Valečiču na Beki zgradili drugi bunker. Prvo in drugo skladišče je vodil študent medicine Ivan Matko – Imko (kasnejši prof. dr. v kliničnem centru v Ljubljani), ki je tudi vodil pomožno partizansko bolnico v gozdu blizu vasi Beka. V začetku je v bolnici zdravil dr. Miklavž, kasneje je na zdravniške posege prihajal dr. Josip Ropotec iz Kozine.

Tudi sam sem v februarju šel v Gabrovico po sanitetni material. Prvič 1. februarja v sestavi cele čete, ki jo je vodil komandir Srečko Vičič, ter drugič 12. februarja s petčlansko patroljo, ki jo je vodil mitraljezec Rudi Požrú iz Beke. V prehodu čez Slavnik smo zašli v nepričakovano snežno neurje, ki bi nas skoraj ugonobilo. Naj opišem to dramatično pot.

S patroljo smo krenili iz logora pri Malih Vratih. V začetku hoje je v nižini deževalo, naprej pri vzponu proti vrhu Slavnika pa je veter obrnil in začel padati dež mešan z velikimi snežinkami južnega

snega. Proti vrhu se je dodatno ohladilo in ob močni burji je samo še snežilo. Ko smo prišli na vrh, je začela orkanska burja in temperatura je strmo padala, tako da so nam zmrznila mokra oblačila. Ta čas se je tudi stemnilo. Na travnati čistini na vrhu Slavnika je orkanska burja nosila sneg sem in tja, v zatišju pa delala zamete. Ob sledeh kolovoza smo nadaljevali pot proti Prešnici. Začelo je še močnejše snežiti, da nismo videli petnajst metrov pred seboj. Ko smo zavili po pobočju navzdol v delno zavetje, so se zameti večali. Še nižje ob grmičevju in območju skal smo zašli in začeli padati v nevidne zamete med skalami. Popolnoma smo izgubili orientacijo in iz zametov reševali drug drugega. Pri tem smo se začeli prepirati o smeri neba. Tedaj je Rudi Požrú, ki je bil precej starejši, odločil: *»Gremo nazaj na vrh Slavnika, pazite drug na drugega, ker smo mokri in potni, nobenega ustavljanja ali počitka, da ne zmrznemo. Ker ni več videti kolovoza, pa po občutku direktno na vrh Slavnika!«*

Zasnežena pokrajina (slika je simbolična)

Iz zametov smo se v vedno slabšem vremenu reševali od cca 21. ure do 4. ure zjutraj. Z zadnjimi močni smo k sreči za vrhom hriba nalleteli na nekdanji podzemni kamufliran partizanski bivak kurirjev. V njem je bil naročaj suhih drv in kakšne tri kilograme zakritega

krompirja. V bivaku smo se ogreli in nato posušili. Tudi spekli smo si krompir. Čez dva dni, ko je vreme popustilo, smo nadaljevali pot mimo Brgoda, Ocizle in Kastelca v Gabrovico.

V nižini je bilo manj snega. Po poti smo za seboj uničevali sledi v snegu. V Gabrovici smo si naložili sanitetni material in se vrnili v prazen bataljonski logor. Izvedeli smo, da so partizani medtem odšli v okolico Golca. Našli smo jih v zaselku Zagrad nad vasjo Golac.

V Zagradu smo v prvem tednu doživeli dve presenečenji. Prvo 22. februarja, ko so iz bližnjega Golca sporočili, da je v vas prišlo nekaj čudnih vojakov. Povedali so tudi, da jih je vaška straža že blokirala. V vas je brž pohitela bojna patrulja bataljona in v štab pripeljala tri uniformirane vojake. Eden je bil partizanski oficir.

Komandant bataljona tov. Gruden je oficirja prepoznal. Bil je njegov stari soborec ing. Gregor Ravnikar, sicer major glavnega štaba partizanov Slovenije. Ostala dva sta bila visoka angleška oficirja, ki jih je Ravnikar vodil v Istro. Kasneje se je potrdilo, da so šli na obalo ugotavljat možnosti morebitnega izkrcanja zaveznikov v Istri.

Vsi trije so prespali med nami. Major Ravnikar pa je komandantu bataljona Grudnu na skrivaj naročil, naj zjutraj postroji bataljon in mu ob dvigu zastave vojaško poroča. Ceremonial so Angleži opazovali. Ko so se odpočili in nahranili, so vsi trije nadaljevali pot v Istro. Na poti do Gračišča jih je spremljala desetčlanska udarna patrulja komandirja Stojana.

Drugo presenečenje 28. februarja pa bi se skoraj končalo z nesrečo. V Zagrad so nepričakovano privedli 23 oboroženih Mongolcev v nemških uniformah, ki so zbežali iz postojanke v Prešnici. Vodil jih je član VDV. Prihajali so po ravni vaški cesti. Izvidnica jih je opazila in sprožila alarm. Zasedli smo položaje in se pripravili na napad. Ko so prišli bližje, so se na srečo ustavili. Eden od skupine je nadaljeval pot in mahal z robcem. Komandant je z daljnogledom ugotovil, da ima ta partizansko uniformo, zato je dal ukaz: »Ne streljati!«

Partizanskega spremljevalca smo dobro poznali. Ko je pojasnil, da so vojaki mongolski prebežniki iz nemške postojanke v Prešnici, smo jih spustili v vas.

Kaj se je dogajalo v Prešnici? V postojanki so nekateri vojaki iskali zvezo s partizani. Postopoma in previdno je z njimi navezal stik domačin Ivan Pečar – Mavšč. Ob tem je hitro obvestil terenca v Petrinjah Jožeta Petrinja – Frlaka. Akcija je stekla in enota VDV je organizirala pobeg. Kot so se dogovorili, so s seboj prinesli dva mitraljeza in več brzostrelk. Pobegle Mongolce pa so naslednji dan odpeljali v Brkine.

Na pobeg so Nemci reagirali. Drugi dan so se s kamioni pripeljali iz Trsta v Prešnico in Petrinje. Aretirali so vsa dosegljiva dekleta v Petrinjah in Prešnici. V Prešnici tudi več moških ter vse odpeljali v Nemčijo.

Po nekaj mesecih partizanjenja v Istri in Čičariji smo šli na novo lokacijo. Naš 2. bataljon so premestili v tako imenovano Podgoro, gozd Dleto ob izviru reke Reke. Patuljirali smo proti Ilirski Bistrici in Hrvaškemu teritoriju, postavljali zasede proti Ilirski Bistrici ter minirali progo Pivka-Reka in električni daljnovod za Kvarner. Na Bistriškem se je že pojavljala Bela garda.

Tam smo bili ravno za veliko noč. Domačini so nam v logor pripeljali pakete velikonočnih dobrot, mi pa smo se odzvali tako, da smo šli k velikonočni maši v vas Podgraje. V cerkev smo šli postrojeni in z orožjem.

Zavedali smo se nevarnosti iz bližnje postojanke. Potrebno se je bilo zavarovati. Štab bataljona je 2. četo poslal v zasedo proti Ilirski Bistrici, 3. četo pa držal v rezervi na robu gozda. Vse se je izteklo mirno. Pri maši smo bili skupaj z domačini, maševal pa je domači župnik »Čedermac« Milan Gril.

Naslednji dan smo se iz previdnosti s celim bataljonom preselili iz gozda Dleto v nekaj kilometrov oddaljen gozd »Graščina« za vasjo Zabiče.

Čez dva dni, v petek 17. marca, je Stojanova 3. udarna četa Bataljona odšla v akcijo in doživela hud poraz. Ta elitna četa 35 borcev, ki je imela tudi dva mitraljeza in 23 brzostrelk je bila namenjena v zasedo ob cesti Trst-Reka. Na poti tja se je za nekaj ur ustavila v vasi Jelšane. Domačini so jih zadržali na večerji. Pripravili so jim testenine s klobaso. Vaščan je zaigral na harmoniko in nekateri so se

z dekleti tudi zavrteli. Postavili so sicer straže, vendar, ker so imeli močno oborožitev in zavedne vaščane, so bili premalo previdni.

Pred jutranjo zoro jih je obkolo 340 nemških vojakov in začelo s hkratnim napadom. Zaradi slabe lege je komandir Ljubo Sancin – Stojan razporedil četo v tri skupine in odredil preboj v treh smereh. Skupina, ki jo je vodil Peter Petrinja, je z mitraljezom in več brzostrelkami onesposobila del obroča in se rešila. Komandir Ljubo Sancin je s svojo skupino uničil mitralješko gnezdo pri mostu na severozahodni strani vasi in se tudi sam s skupino prebil iz obroča. Borcem skupine komisarja Ronalda Kluna preboj pri cerkvi ni uspel. Trikrat so jih zavrtili.

Komandir je od zunaj za trenutek opazoval agonijo in obema skupinama dejal: »Jaz se vrnem v vas reševat blokirano skupino, vi pa z vsem orožjem udarite v hrbet Nemcem!« Po preboju v vas je bil hudo ranjen. Zavlekel se je v kritje in nadaljeval boj. Še dva Nemca je pokosil, nato so njega pokončali. Borci tretje skupine so se v vasi borili, dokler jim ni zmanjkalo streliva. Nekaj borcev v brezizhodnem položaju se je vendarle rešilo. Čeprav je imela četa dva mitraljeza, 23 brzostrelk in 10 pušk, je bila sovražna vojaška premoč (1:10) prehuda. Padlo je devet borcev: Ljubomir Sancin – Stojan, Ronald Klun, Viljem Jakomin, Jože Cetin, Anton Benčič, Danilo Petrinja (iz Črnega Kala), Anton Fabjančič, Ivan Zupan in Drago Grk.

V živem spominu sta mi od tega ostali predvsem dve stvari. Prvič, ko je Peter Petrinja, komandir I. voda, s skupino borcev okrog 10. ure prihitel ves razburjen iz bitke v taborišče. On in drugi so bili brez kap in razkuštrani, izčrpani ter v stresu. Kot drugo pa se spominjam, kako sta dva vaščana Jelšan čez tri dni pripeljala pred logor vklenjenega izdajalca. Ovađuh je bil cestar iz Jelšan, Italijan Tarcisio. Na zaslišanju je izdajo priznal in bil nato ustreljen.

V okolici Zabič in Podgraj smo ostali še nekaj časa. Izvrševali smo akcije na železnici in cesti proti Reki, mobilizirali novince ter malo pred odhodom na pivško demonstrativno napadli kasarno v Ilirski Bistrici.

Pri zadnji akciji smo doživeli neprijetno presenečenje. Ponoči smo zasedli položaj nad vzhodno kasarno. Komandir je odredil, da z

ognjem začnemo, ko bo dal znak z rafalom brzostrelke. V borov gozdiček za nami pa se je skrivaj pritihotapila močnejša nemška patrolja in odprla ogenj na nas. Mislili smo, da je to znak za naš napad, in začeli. Ko smo ugotovili, da po nas strelja sovražnik, smo se razkropili. Eden od naših je v zmedi padel v kamnolom in se ubil, drugi pa je bil ranjen. Ko smo se rešili, smo ugotovili, da je na položaju ostal podstavek težkega mitraljeza »Breda«. Dva sta se vrnila po njega.

Iz Zabič smo v sredini aprila odšli na Pivško, kjer smo nad vasjo Juršče uredili novo taborišče.

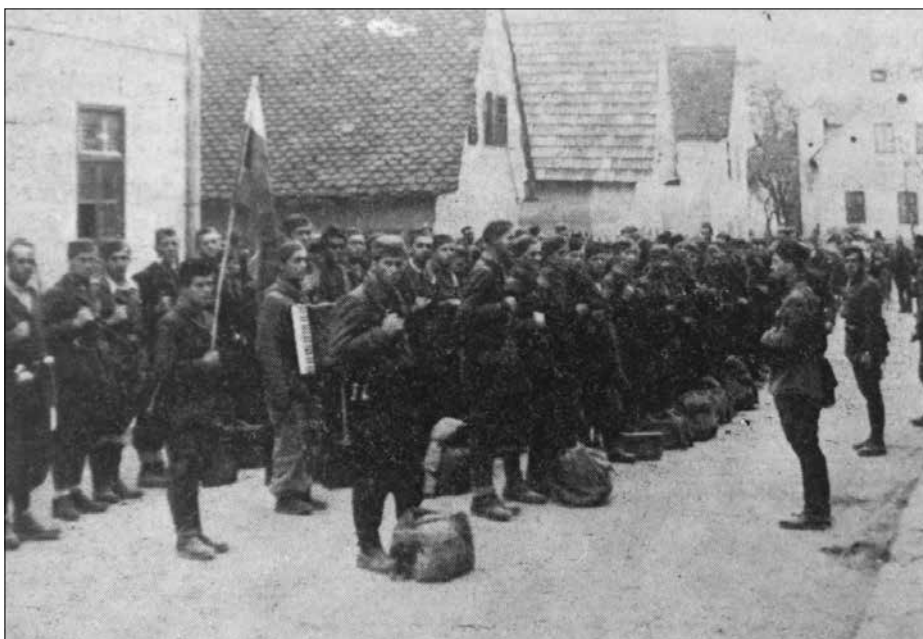
26. aprila smo iznad Juršč opazovali, kako na dan pred praznikom OF sovražno športno letalo iz letališča v Postojni izvaja propagandno akcijo proti partizanom. Letelo je od Postojne do Pivke, zavilo do Razdrtega in se vrnilo na letališče pri Postojni. Za seboj je vleklo transparent z napisom: »smrt OF«. Drugi dan, ko je bil praznik OF, je štab bataljona odločil, da jim pokažemo, da smo tu in še vedno močnejši. Njihov izziv je sprožil naš odziv.

Sovražnik je namreč neprestano nadziral cesto od Pivke proti Ilirski Bistrici. Nadzor je resno oviral partizansko komunikacijo med Južno Primorsko in Dolenjsko.

Naslednje jutro smo šli z enim vodom v zasedo na omenjeno cesto pri Zagorju. Bili smo prepozni. Sovražna patrolja, ki je šla proti Pivki, je že odšla mimo. Hiteli smo za njo in jo dohiteli onkraj vasi Parje. Stali so na cesti in se pogovarjali z dekletimi. Ko so se razdvojili, smo jih napadli in patroljo trinajstih sovražnikov uničili, nato pa se hitro umaknili v Javornike.

Štabna kriza – reorganizacija odreda in odhod na Dolenjsko

Naš drugi bataljon se je po prihodu iz Podolja oz. izvira reke Reke nastanil nad vasjo Juršče. Tam smo počakali, da sta na zbirno mesto prišla še druga dva bataljona, od koder naj bi se skupaj premaknili na Dolenjsko. Čez dva dni smo odšli na Notranjsko, tam na progi pri Rakeku opravili še nekaj minerskih akcij in nato nadaljevali pot v Suho krajino. Istrski odred je tedaj štel 500 borcev. Pri vasi Ortnek smo ponoči prečkali cesto in železniško progo za Kočevje ter nadaljevali pot v Ambrus. Tja smo prišli 10. maja 1944.

Istrski odred v Starem trgu na Notranjskem, dne 4.5.1944 – arhiv odreda

Glavni štab Slovenije in VII. korpus že nekaj časa nista bila zadovoljna s štabom Istrskega odreda. Komisarju odreda Leonu Klemenčiču – Očku so namreč očitali napake pri vodenju, zlasti vojvodstvo in surov odnos do predstavnikov lokalnih političnih strank, borcev in domačinov, samovoljne odločitve o likvidaciji sumljivih oseb itd. Pomagal naj bi mu tudi domišljavi namestnik komandanta štaba odreda 19-letni Anton Požar – Sovo.

Mesec dni prej so ob površni analizi stanja zmotno okrivili tudi prejšnjega komandanta Karla Masla, zato so ga premestili drugam in na njegovo mesto postavili njegovega namestnika Požarja, ki je ob komisarju dobil še večja »krila«.

Prve dni aprila so dokončno razčistili probleme in odkrili prave krivce. Razrešili so komisarja Klemenčiča in začasnega komandanta odreda Požarja ter oba izročili patrolji obveščevalcev, ki jih je vodila na štab korpusa. Imenovali so začasna komandanta in komisarja, ki sta za njimi vodila odred na korpus v Ambrus. Na korpusu so Klemenčiča in Požarja razorožili, ju postavili pred vojaško sodišče in kaznovali. Večina moštva odreda so na korpusu razdelili po brigadah na Dolenjskem, naš 2. bataljon pa dodelili Kočevskemu odredu.

Nato so v Ambrusu formirali nov štab Istrskega odreda in mu dodelili nekaj prejšnjega moštva. Jedro je bilo sicer iz dela borcev dose danjega odreda, dodelili pa so jim še 2. bataljon 9. brigade. Napatili so jih na Primorsko, da se tam okrepijo ter operirajo v Brkinih in Slovenski Istri.

Požig vasi Beka in Ocizla

Dvajset dni po tem, ko sem odšel z odredom iz Brkinov na Dolenjsko, se je v moji in sosednji vasi zgodil krut zločin. Družno so Nemci, italijanski fašisti in slovenski domobranci maščevalno požgali hiše ter odpeljali prebivalce proti svoji postojanki na Kozini.

Vasi današnje krajevne skupnosti Ocizla so med narodnoosvobodilno vojno doživele velike človeške in materialne žrtve, Beka in Ocizla tudi požig domačij. V tem sestavku bom opisal predvsem požig obeh vasi in dogodke, ki so vplivali na to.

Ocizlo so požgali dvakrat, prvič delno 2. oktobra 1943 ob veliki nemški ofenzivi na Istro in Čičarijo, drugič pa 26. maja 1944, obe vasi hkrati, ko so se Nemci, italijanski fašisti in slovenski domobranci maščevali zaradi partizanskega atentata na zelo znanega nacističnega krvnika sturmbanführerja (majorja) SS Christiana Wirtha.

Wirth je bil takrat poveljnik nemškega taborišča s krematorijem v Trstu. V Rižarno je prišel iz Poljske oz. Nemčije, kjer je bil v taboriščih Treblinka, Sobibor in Dachau organizator iztrebljanja taboriščnikov ter opravljal zaplinjevanje otrok. V Trst je prišel s skrito identiteto, ki je bila celo za Nemce več mesecev največja skrivnost. Za njeno odkritje in odkritje njegovega gibanja med Trstom in Reko ima največ zaslug vodja kozinskega obveščevalnega centra tov. Stojan Šturm, ki so ga nacisti nekaj časa po akciji odkrili in ustrelili na sredi Kozine.

Po odkritju se je začel lov na tega „satana“ tretjega rajha. Za akcijo je Istrski odred formiral 18-člansko skupino, ki jo je vodil komandant 1. bataljona odreda tov. Leopold Krebelj. Teden dni so taborili, opazovali in čakali med Socerbom in Krvavim potokom. Končno je opisana črna limuzina prišla 26. maja ob 7. uri pred zasedo po cesti vzhodno od vasi Nasirec. Zaseda je avto napadla z vsem orožjem, limuzina pa je s cik-cak vožnjo nadaljevala do križišča na Kozini in se ustavila pred Počkajevo hišo. V avtu so bili trije okrvavljeni nemški vojaki. Dva visoka oficirja in šofer. Poklicali so dr. Josipa Ropotca, ki je ugotovil, da sta visoka oficirja mrtva, šofer pa težko ranjen. Šele naslednje dni je naša obveščevalna služba izvedela, da sta bila ubita komandant taborišča s krematorijem v Trstu, major Christian Wirth, in njegov spremljevalec oficir Nikolaj ..., sicer po rodu Ukrajinec, ranjen pa šofer, prav tako Ukrajinec. Slednji je po vojni živel v Italiji in tam umrl l. 1977.

Po napadu se je partizanska zaseda hitro umaknila južno preko proge in Glinščice v gozd proti Beki. Skrila se je v goščavo, imenovano »Bukovje«. Oboroženi so bili z enim mitraljezom, štirimi brzostrelkami in trinajstimi puškami. Med njimi je bil tudi mitraljezec Rudi Požrú z Beke.

Po napadu na avto so Nemci v okoliških postojankah takoj aktivirali okrog 1000 vojakov in jih pognali v lov za napadalci. Usmerili so jih proti Klancu, Ocizli in Beki. Iz Trsta so preko Socerba poslali še dodatnih 800 nemških vojakov, italijanskih fašistov in slovenskih domobrancev, ki so zaprli območje ob cesti mimo Kastelca, Črnotič in Petrinj. Tretjo kolono 150 vojakov pa so napotili čez gozd iz Nesirca proti vasi Beka. S seboj so vodili osem ugrabljenih osumljenih vaščanov iz tamkajšnjih treh vasi. Ta kolona je v gozdu šla le 50 metrov od skrivališča, ne da bi jih opazila.

Prispeli sovražni vojaki so začeli preiskovati vasi in gozd v obroču. Ker niso našli pobeglih partizanov, so se kruto maščevali nad nedolžnimi prebivalci vasi Beka in Ocizla.

Tistega 26. maja so požgali vseh 12 domačij na Beki in sedem hiš v Ocizli. V obeh vaseh so naropali 67 glav živine in 11 prašičev ter s seboj odpeljali še 32 domačinov. Naj opišem dogajanje:

Mirela Valečič, poročena Pečar, rojena na Beki, ki je tedaj imela sedem let in je doma podoživljala grozote, mi je ob pisanju spominov čilega uma pripovedovala o torturi nacistov nad ljudmi v Beki.

Pravi: »Vse hiše v vasi so bile v ognju, vojaki so rohnili nad ljudmi in jih vlekli na sredo vasi. Mojega nonota Antona Valečiča – Sužnja, so mobilizirali, da je pripeljal kmečki voz z volovsko vprego. Na voz so naložili zaklane prašiče, prekajeno meso, mast in podobno hrano. Nato so na voz spravili še mojega očeta in mamo ter mene, mojega mlajšega brata in malo sestrico, pa tudi »bolanega« vaščana, ki je bil v resnici ranjen partizan Marjo, doma iz Mačkovelj. Postrojili so ljudi ter živino, voz je nato krenil proti Kozini, spremljal ga je neki prizadeti nemški vojak.

Ko smo prišli na ovinek pod vasjo in nekoliko zaostali, je vojak očetu namignil, naj pobegne. Oče je negotovo z obotavljanjem stopil z voza, prijel sina Milana za roko, malo hčerko dvignil v naročje ter izginil v grmičevje. Zaostali voz je nadaljeval pot za kolono. Potovali smo čez kras. Ko smo prispeli v Ocizlo, je nono, ki je vodil voz, zaustavil, da se v strmini vprega oddahne. Ob tem je stražarja prosil, če gre lahko »bolani« fant piti vodo v bližnjo hišo. Dovolil je, nono pa je fantu prišepnil, naj se skrije. Po par minutah postanka je vojak nonotu vzela bič in pognal vole. Ranjeni partizan se je tako uspešno rešil.«

Tudi v Ocizli se je dogajalo podobno kot na Beki. Preiskovali so po hišah, vršili pritisk na vaščane, da povedo, kje so partizani in jim grozili s smrtjo. Ker niso dobili zahtevanih informacij, so začeli besno divjati po vasi in zažigati hiše. Uperjali so orožje v ljudi in jih naganjali k vodnjaku na vrh vasi, zatem izganjali živino iz hlevov in jo vozili na zbirno mesto. Na kraju vasi so imeli nekaj kamionov. Nanje so nosili nakradeno blago in štiri ustreljene prašiče. V kolono za odhod so postavili deset ugrabljenih vaščank, na kamion pa

še mojo mater Jožefo s triletnim sinom Ivanom in osemnajstletnim sinom Milanom, težkim invalidom na berglah. Zraven so naložili še komaj pokretnega paraplegika Albina Povha. Brat Milan se teh dogodkov še živo spominja.

Ugrabljeni domačini so Nemcem ves čas dopovedovali, da ne sodelujejo s partizani, da so nedolžni in da z napadom na Nemške oficirje nimajo nič. Prosili so jih, naj jih spustijo domov. V Ocizlo ob kal jim je prišel nasproti duhovnik Gabrijel Piščanec, stopil pred komandanta in povedal, da pozna vse prijete ter mu dajal sveto besedo, da so vsi nedolžni in ga prosil, naj jih spustijo domov. To ni pomagalo in skupina je pot nadaljevala proti Klanцу. V Klanцу sta se obe koloni iz Beke in Ocizle združili v skupno kolono, da bi nadaljevali pot.

Med postankom pri mostu se je duhovniku Piščancu pridružila še Ija Metlika iz Klanca, ki je obvladala nemški in italijanski jezik. Oba sta tam ponovno vlagala velike napore, da bi ljudi rešili, toda vse zaman. V tistem trenutku pa je iz kozinske smeri na motorju prišel nemški kurir. Nemškemu poveljniku je vročil nujni ukaz, naj njihova enota prekine z akcijo in z največjo hitrostjo pohitijo na pomoč njihovi napadeni enoti pri Rodiku. Odredili so le nekaj Nemcev, da so gnali živino na železniško postajo na Kozino.

Po tej spremembi in konfuzni situaciji so ujeti ljudje hitro odhiteli proti domu in se iz previdnosti poskrili.

Kočevski odred

Na Kočevskem so bili izjemno težki pogoji. Naj za nepoznavalce najprej opišem dogodka, ki so se tam dogajali pred tem.

V gozdovih Kočevskega Roga in okoli njega je od 14. stoletja do jeseni 1941 živela Nemška manjšina, imenovana „Kočevarji“. Ob okupaciji je to ozemlje prišlo v sestav italijanskega zasedenega območja. Hitler in Mussolini sta se zatem dogovorila, da Nemčija kočevsko manjšino preseli na svoje okupirano ozemlje od reki Sotli.

Območje izseljene manjšine je merilo 42.700 ha in v njem je živelo 12.000 Kočevarjev.

Po odhodu nemške manjšine je italijanska vojska zaznala, da se v izpraznjene vasi in v Kočevski Rog naseljujejo partizani in tam formirajo svoje enote. Ob veliki italijanski ofenzivi leta 1942 so italijanske divizije očistile teren, razgnale partizane in do tal požgale več kot 50 vasi.

Prostor, v katerega smo prišli, je bil tedaj brez prebivalcev, hiše brez streh in kraj brez vsakršnih prehrambnih možnosti. Spali smo izključno v gozdu, hrano pa so nam neredno dostavljali iz Bele krajine, ki je tudi sama bila izčrpana. V treh mesecih nisem užil niti zrna soli, maščobe pa samo toliko, kolikor jo je bilo pri občasnem kuhanju govejega mesa.

Naloga odreda je bila zavarovati prostor vzhodno od mesta Kočevje, zlasti skrbno varovati območja pragozda Kočevskega Roga, kjer so se skrivale partizanske bolnice ter domovale glavne ustanove partizanske, civilne in politične oblasti Slovenije (npr. Baza 20 – politična oblast, Baza 80 – SNOS), kulturne ustanove, tehnika, itd.

Druga, prav tako pomembna naloga, pa je bila preprečevati prehode preko Koprivnika in Mozlja ter druge komunikacije, da sovražnik

Skupina »Vaških straž« na Orlah pri Ljubljani 1942-MNZS

Četa domobrancev z nemškimi inštruktorji se vrača z urjenja – oktober 1944 - MNZS

ne bi vdiral na svobodno območje Bele krajine. Tu so operirali pretežno domobranci.

Še posebno velike težave smo imeli z bojevanjem, ker je domobranec uspelo v naše vrste vrniti svojega vohuna. Sovražnik je tako stalno vedel kje smo in, če smo ostali dva dni na istem kraju, nas je napadel. Pri odkrivanju izdajalca obveščevalci odreda niso bili uspešni, zato sta se tajno vključila še štab in posebej partijska organizacija. Naposled so iskanega obveščevalca zasledili na javki v vasi Livold pri Kočevju. Zalotili so ga na zvezi s sovražnim obveščevalcem. Iskani izdajalec je bil obveščevalec našega odreda Martin, ki je bil maja 1943 kot partizan zajet od Italijanov, izročen Beli Gardi, prisiljen v vohunstvo in vrnjen nazaj v partizane.

Po obvestilu o odkritem obveščevalcu je bila v štabu odreda sprožena akcija. Nameravali so ga aretirati, vendar je zaradi naše nerodnosti zaslutil nevarnost in nam pobegnil v belogardistično postojanko Kočevje. Od tam je odšel v Ljubljano in nato v belogardistično morilsko „črno roko“ na Notranjsko, vendar je ob koncu vojne pri Rakeku padel v partizanske roke. Vojno sodišče ga je obsodilo na smrt.

V odredu smo zaradi izdajalstva doživljali nepričakovane napade sovražnika. Bili smo sicer zelo previdni, vendar očitno ne dovolj. Naj opišem vsaj dva primera, ko bi naš bataljon lahko doživel katastrofo.

Dne 2. junija je logistična enota 7. korpusa selila nekaj municije (tudi granat in min) iz skrivališča v Kočevskem Rogu v priročna skladišča brigad. Prvi dan so z vozovi vozili iz gozda na cesto v požgano vas Rajhenav, da bi drugi dan s kamioni tovor odpeljali brigadam.

Naš bataljon se je zato iz previdnosti utaboril v gozdu približno kilometer jugovzhodno od vasi in patrolje pošiljal od vasi Rajhenav proti Kočevju. Belogardisti so očitno bili obveščeni o skladišču v vasi in lokacijo tabora bataljona. Ponoči so šli v akcijo z dvema kolonama vojakov. Ena je krenila iz Kočevja preko vasi Žeje po zahodni cesti direktno na skladišče. Druga kolona pa je potovala po južni smeri proti vzhodu in mimo vasi Onek krenila po gozdu na naš tabor. Ubili so stražarja in vpadli v logor. Na srečo smo približno 100m od logarja imeli še eno stražo z mitraljezom. Ta nas je rešila. S svojim ognjem jih je toliko presenetila, da smo lahko vsaj prijeli za orožje in že iz logora nudili odpor, nato pa se kolikor toliko urejeno umikali na bližnji primernejši položaj. Medtem, ko smo se spopadali z njimi, je prva kolona že uspela zaminirati skladišče v Rajhenavu in nadaljevala pot proti nam. V spopadu smo imeli na srečo le enega mrtvega in enega ranjenega. Po akciji se je sovražnik hitro vrnil proti Kočevju.

20. junija so nam nastavili novo past, ko smo taborili v vasi Kočarji, severovzhodno od Mozlja. Zaradi nenadne nevihte se je bataljon čez noč premestil v pokrito vaško cerkev. Na nas so šli z dvema kolonama hkrati. Z eno po južni strani preko Mozlja in pri požgani vasi Rajndol po gozdu na naš bataljon. Z drugo kolono pa so šli severovzhodno od Livolda proti Kočarjem.

Tisto noč sem bil po polnoči dodeljen v bojno patroljo, ki je nadzorovala gozdno cesto med Kočarji in Livoldom. Malo pred zoro smo se vračali proti vasi. Na odcepu za vas Kočarji smo se zaustavili in čakali zamenjavo. Med mirovanjem smo ob cesti proti nam zaznali sumljiv šum. Hitro smo zavzeli položaj obrambe. Mitraljezec se je naslonil na kapelico v križišču, ostali pa smo plegli na tla. Na naš klic „Stoj, kdo gre“ je namesto odgovora nastal še močnejši šum, zaslišal

se je tudi žvenk orožja. Z mitraljezom in puškami smo v tisto smer odprli ogenj, na kar so oni odgovorili z mitralješkim ognjem. Tu smo jih za kratek čas zadržali. V vasi so slišali streljanje in sprožili alarm v bataljonu, hitro so zapustili cerkev in se razporedili po griču nad njo. Druga kolona pa še ni uspela priti do vasi. Z bataljonom so se

Domobransko presenečenje v Raihenavu, 2.6.1944

Domobransko presenečenje v Kočarjih, 20.6.1944

sicer spopadli, vendar ker so bili daleč od postojanke, so se tudi takoj vrnili. Bataljon se je srečno rešil pred nevarnim presenečenjem. Na odcepu v vas je padel naš mladi soborec, doma iz okolice Zabič.

Po tem napadu sem bil v Kočevskem odredu še približno en mesec in nato premeščen v Belokranjski odred na funkcijo mladinskega inštruktorja (sekretarja SKOJ-a) v 1. bataljonu.

Belokranjski odred

V Beli krajini je bilo manj nevarno in življenje bolj mirno. Območje je bilo poseljeno in vsi prebivalci so bili na strani NOB. Vasi so bile sicer precej izčrpane, vendar so ljudje dobro in zlo delili z nami. Varovali so nas in imeli smo streho nad glavo.

V ta odred sem prišel ravno na dan, ko so ustaši in Čerkezi pri Metliki vdrli čez Kolpo. Začeli so se boji pred vasjo Drašiči in Božakovem in pritiskali proti Metliki, ki je bila ena od naših opornih točk v Beli krajini. V borbi z njimi smo kljubovali skoraj pet dni. Šele, ko je prišla pomoč ljubljanske brigade, smo jih skupaj potisniti nazaj čez Kolpo. Oboji smo imeli precej mrtvih in ranjenih.

Po tem incidentu smo v glavnem patroljirali ob reki Kolpi in na nevarnih točkah postavljali zasede. Kontrolirati smo morali tudi območje od Vinice in Starega trga, do Črnomlja in Semiča.

Zaščitna enota SNOS-a

Zadnje dni septembra 1944 so me iz Belokranjskega odreda s patroljo poslali v Črmošnjice na novo specialno nalogo. Od tam me je kurir odpeljal v zaščitno četo SNOS-a (Bazo 80), ki je bila na skrivni lokaciji Kočevskega Roga. Slovenski narodnoosvobodilni svet je bil takrat začasna ljudska skupščina Slovenije in znotraj nje začasna izvršilna oblast, ki ji je načeloval Boris Kidrič.

SNOS se je pred zimo preselil nižje v Srednjo vas pri Črmošnjicah, januarja pa odšel v Črnomelj, kjer smo se vselili v železniški stano-

vanjski blok pri železniški kurilnici. Tu smo varovali tudi radio OF Slovenije.

Pri predsedstvu SNOS-a je deloval tudi Denarni zavod. Ob preselitvi iz Kočevskega Roga oz. iz Srednje vasi v Črnomelj se je zavod nastanil v tamkajšnji zgradbi Hranilnice in posojilnice. Zavod je vodil Ladislav Dolinšek. Takrat je Slovenija že imela svoj začasni partizanski denar v lirah, ki so jih po osvoboditvi Beograda tiskali v tamkajšnji tiskarni in jih z letalom dostavljali v Belo krajino. Deponirani so bili v trezorju zavoda.

Z enim vodom smo zgradbo denarnega zavoda v središču Črnomlja varovali. Nekega dne v sredini marca so ponoči sprožili alarm, ker se je kolona belogardistov iz Kočevja skrivaj prebila do vasi Mavrlen na pobočju Bele krajine in nas presenetila.

Eden od partizanskih bankovcev 1945 - MNZS

Na hitro smo mobilizirali dva kmečka voza, na njih naložili enajst ploščatih tiskarskih vreč pakiranih bankovcev in jih s konjsko vprego odpeljali v oddaljen gozd proti Kolpi. Po umiku sovražnika naslednje jutro smo jih vrnili nazaj.

Dogodki so se vedno bolj gostili. Tako smo zaradi nevarnosti, da se bo nemška divizija iz Reke umikala preko Bele krajine, izvedli preventivno evakuacijo SNOS-a in drugih centralnih ustanov v Gorski Kotar na Hrvaško.

Čez dober teden smo se vrnili v Brod na Kolpi, od koder je ena skupina SNOS-a krenila v Ajdovščino, da prav na Primorskem ustoliči prvo slovensko vlado.

Drugi del SNOS-a s spremstvom, kjer sem bil tudi sam, pa je krenil proti Ljubljani in za brigadami tja prispel v četrtek 10. maja 1945

in se še isti dan združili z delom SNOS-a oz. vlade, ki je prišel iz Primorske.

Ustanovitev slovenske vlade v Ajdovščini, 5.5.1945 - MNZS

Zaščitna četa vlade v vladni palači 1.6.1945 (Jože Korošec v prvi vrsti prvi levo)

Prihod v Ljubljano in zmagoslavje

Glavno zmagoslavje osvoboditve se je v Ljubljani začelo že v sredo 9. maja, ko so brigade zavzele mesto ter gnale sovražnika in njihove kolaborante po Gorenjski proti Avstriji. Tudi drugi dan, ko smo mi prišli v Ljubljano, je bilo mesto še vedno na nogah. Ganljivo je bilo, ko so na oknih plapolale slovenske in jugoslovanske zastave,

Prihod borcev VII. korpusa in Osvoboditev Ljubljane – manifestacija dobrodošlice, 9.5.1945

množice so stale na pločnikih, metale cvetje osvoboditeljem pred noge, jim ponujale napitke ter vzklikale dobrodošlico. Bili smo nadvse ganjeni in ponosni, hkrati z njimi pa tudi srečni, da je morije vendarle konec. Bili so to res nepozabni trenutki.

Naloge po prihodu v Ljubljano

Po prihodu v Ljubljano in pred vselitvijo vlade v vladno palačo je bila potrebna previdnost. Pred vselitvijo v palačo na Bleiweisovi ulici (sedaj Prešernova) in v hotel Miklič (kasneje dom JLA) pred železniško postajo sta minerska enota in VDV najprej temeljito pregledala vse prostore. Šele po tem se je vlada vselila v svojo zgradbo, njeno tehnično osebje z administracijo in arhiv pa v hotel Miklič. Obe zgradbi je zaščitna četa SNOS-a takoj zavarovala.

Naslednji teden so sledile dokončne namestitve vlade, ožjega vodstva in predsednika Borisa Kidriča. Kidrič se je za nekaj mesecev z družino vselil v severno krilo vladne zgradbe, posamezna ministristva pa so se naselila vsaka v svojo zgradbo v centru mesta.

Obseg nalog zavarovanja se je tako zelo povečal, da so nam dodelili v okrepitev še jurišni bataljon 30. divizije in eno četo legendarne 14. divizije. Iz celotnega sestava je nastal zaščitni bataljon KNOJ-a, ki je prevzel varovanje vseh državnih ustanov v mestu Ljubljana.

Prve tedne je Ljubljana živela v radosti in brez strahu. V mesecu juniju, na predvečer kongresa AFZ Slovenije v Tivoliju pa nas je presenetila sabotaža na železniški postaji. Trofejni tovorni vlak z granatami in minami, ki ga je ob kurilnici na postaji med begom pustila nemška vojaka, je neka sovražna sabotažna skupina zaminirala.

V tistem trenutku sem stal na pločniku pred hotelom Miklič in opazoval razigrano množico pred

Starešine zaščitne čete vlade, 1945 (Jože Korošec stoji prvi levo)

železniško postajo. Naenkrat je močno zagrmelo, v zrak je med drugim odletelo tudi veliko število svetlečih raket, pol mesta je bilo osvetljenega. Moja prva misel je bila, da gre za veliko slavje v čast kongresa. Pa ni bilo tako. Naslednja eksplozija je bila veliko močnejša, tedaj je po zraku zašumelo in blizu mene je v cestno svetilko priletelo kolo vagona, ki se ga je držala polovica osi. Spoznal sem, da ni šala, potegnil sem avtomat z ramena in stekel na svoje službeno mesto v Vladno palačo, medtem sta eksplodirala še dva vagona.

Kasneje sem izvedel, da je skupina hrabrih železničarjev s premikalno lokomotivo, kljub veliki nevarnosti, preostale vagone hitro odvlekla na odprto progo proti Zalogu. Odpeljeni vagoni so bili menda naloženi z izjemno nevarnimi morskimi minami.

V mesecu decembru 1945 je bil moj vod poslan na zavarovanje v grad Strmol pri Cerkljah na Gorenjskem. Tja so čez nekaj dni iz bolnišnice pripeljali Edvarda Kardelja na okrevanje po operaciji noge. Poleg njega in žene Pepce so v gradu stanovali še osebni zdravnik, njegov varnostnik in kuharica. Vsak dan so ga obiskovali njegovi ožji sodelavci, ves čas pa so okoli gradu prežali tudi člani Udbe v civilu.

Spomladi smo se vrnil v Ljubljano, a ne za dolgo. Po letu in pol zavarovanja, smo dobili zamenjavo. Varovanje vlade in ustanov je namreč prevzela policija.

Dve leti po končani vojni sem bil še vedno v uniformi, čeprav so večino starejših borcev že odpustili. Tudi sam sem želel domov in jim razlagal, da ne mislim delati vojaške kariere. Med NOB sem prebil eno leto v borbenih enotah VII. korpusa, nato še pol leta na zavarovanju SNOS-a, kasneje po vojni pa še dve leti na zavarovanju slovenske vlade, ministrstev in protokolarnih objektov. Končno so me 10. aprila 1947 demobilizirali. Iz vojske sem odšel s činom podporočnika in ponosen, da smo izgnali okupatorja iz domovine in uspeli priključiti Primorsko matični Sloveniji.

Kar zadeva nastanek in usodo sovražne kolaboracije, bi bilo dobro povedati neizpodbitno dejstvo, da ne bi bilo ne Kočevskega Roga in ne Teharij, če bi med okupacijo v ljubljanski pokrajini in še kje ravnali tako rodoljubno in državotvorno kot na Primorskem.

Padli borci in borke iz krajevne skupnosti Ocizla

Vas Ocizla in vasi njene krajevne skupnosti so, tako kot drugod po Primorskem, masovno sodelovali v Narodno osvobodilnem odporu. Plačali so tudi velik krvni davek za osvoboditev. Iz vseh štirih vasi KS je izgubilo življenje 18 bork in borcev in 2 TIGR-ovca. Naj jih spoštljivo navedem:

Iz vasi Beka:	
Cergolj Anton	r. 13.6.1911 v Beki 15, padel v Skadanščini 4.6.1944
Cergolj Cvetka	r. 21.10.1930 v Beki 5, umrla v Prebenegu 30.4.1945
Kozina Anton	r. 22.6.1917 v Beki 18, ujet v NOV, umorjen v taborišču v Nemčiji
Kozina Ivan	r. 7.12.1914 v Beki 18, padel 25.3.1944 na Dolenjskem
Sancin Bogomir	r. 5.6.1924 v Beki 9, padel 15.10.1943 v Brkinih
Sancin Marija	r. 19.10.1924 v Beki, živel v Trstu, padla v Brkinih 15.10.1943
Sancin Sonja	r. 21.6.1922 v Beki, živel v Trstu, padla v Brkinih 15.10.1943
Sancin Vladimir	r. 31.3.1923 v Beki 10, padel 8.9.1943 na otoku Rodos - Grčija

Iz vasi Klanec:	
Benčič Stevo	r. 25.10.1922 v Klancu 29, padel 2.10.1943 v Klivniku - Brkini
Metlika Aleksander	r. 19.6.1914 v Klancu 31, ujet na poti iz italijanske vojske, umrl v nemškem taborišču
Metlika Jože	r. 12.2.1925 v Klancu 35, padel 14.2.1945 na Črnem Vrhu - Mostar
Miklavec Jože	r. 28.10.1920 v Klancu 33, ujet od nemcev oktobra 1943, umorjen neznano kje

Racman Cveto	r. 13.7.1924 v Klancu 32, padel 18.4.1945 na Dolenjskem
Višnjevca Milan	r. 3.7.1923 v Klancu 22, padel v Velikih Laščah na Dolenjskem 10.6.1944

Iz vasi Ocizla:	
Petrinja Jože	r. 11.9.1911 v Ocizli 9, ujet na Dolenjskem, umorjen 10.5.1944 v Dachauu
Zobec Franc	r. 19.5.1925 v Ocizli 33, padel v Divulji pri Trogirju 27.10.1944
Mihalič Rudi	TIGR-ovec se je l. 1941 obesil v preiskovalnem zaporu v Puli
Slavec Ivan	TIGR-ovec je l. 1942 umrl v umobolnici zapora v Aversi

Iz vasi Petrinje:	
Petrinja Slavko	r. 4.5.1908 v Petrinjah 8, padel 30.11.1944 na Korčuli
Poles Milan	r. 13.9.1924 v Petrinjah 1, padel v Tesliču - Bosna 15.3.1944

Prebivalci in soborci krajevne skupnosti smo padlim v spomin dne 4. septembra 1983 postavili spomenik na križišču štirih vasi pri šoli Ocizla.

POVOJNI ČAS

Družbeno delo v civilni sferi

Ko sem se vrnil iz vojske, so starši upali, da bom ostal doma na kmetiji. Še zlasti, ker je starejši brat v otroštvu postal invalid in s tem nesposoben za težka fizična dela.

V partizane sem šel v prvi vrsti zato, da osvobodimo Primorsko in se pridružimo matični Sloveniji. Maja leta 1945 smo sicer osvobodili naše ozemlje vse do jezikovnega roba, tam smo se srečali z angloameriškimi zavezniki. Močnejši zahodni zavezniki pa so imeli drugačne načrte z nami, zlasti z dotedanjo nasprotnico Italijo.

Po zakonu močnejšega so nas potisnili iz Trsta, Gorice in Benečije in zasedli še zahodni del Krasa do Lokve, Senadol in Kobdilja. Začeli so se hudi teritorialni spori med nami in zavezniki.

V pogajanjih so zavezniki izsilili začasno rešitev. Ustanovili so STO (Svobodno tržaško ozemlje) in ga razdelili na cono A s Trstom in kraško okolico pod angloameriško oblastjo ter cono B s Koprom in Istro do Novigrada pod nadzorom jugoslovanske vojske. Pristali pa so, da na komenskem Krasu poleg zaveznikov sobiva tudi poseben odred JLA. Dogovorili so se, da je rešitev začasna in da bo dokončno mejo med Italijo in Jugoslavijo kasneje določil mirovni sporazum.

Ob mojem prihodu iz vojske tako del Primorske še ni bil osvobojen. Nadaljevala so se pogajanja, da se vsaj komensko–sežanski del cone A vnaprej pripoji Jugoslaviji. S podpisanim memorandumom, ki je stopil v veljavo septembra 1947, je ta del vendarle uradno prišel pod Jugoslavijo.

Po odločitvi Okraja so takoj zadolžili Staneta Lavrenčiča, Antona Pipana in mene, da gremo čez razmejitveno črto na spodnji Kras in usposobimočasne Krajevne skupnosti za resnični prevzem oblasti.

V ponedeljek, 15. septembra 1947 se je Okrajni ljudski odbor Sežana, ki je do tega dne imel začasni sedež v Hrpeljah–Kozini, preselil v Sežano.

S pripojitvijo spodnjega Krasa k Jugoslaviji se je tudi območje okraja Sežana močno povečalo, zato so v upravi okraja zaposlili dodaten

kader ter tudi prerazporedili obstoječega. Ob tem je bil tedanji predsednik odbora mladine premeščen na mesto vodje personala okraja, mene pa so postavili na njegovo prejšnjo funkcijo predsednika okrajnega odbora LM in komiteja SKOJ-a.

Povečan okraj je segal od Brestovice pri Komnu do Sočerge v Istri, vanj je spadalo 173 vasi s 33.000 prebivalci. V organizacijo mladine je bilo včlanjenih 3.400 mladih.

Moja nova zadolžitev me je tako še bolj oddaljila od možnosti, da bi ostal doma na kmetiji.

Zavezništvo in spori s Sovjetsko zvezo

Predstavniki slovenske levice so se, kot rečeno, 27. aprila 1941 sestali v Vidmarjevi hiši v Ljubljani in ustanovili osvobodilno fronto (OF) in se odločili za oborožen upor proti okupatorju ter stopili v zavezništvo s Sovjetsko zvezo, Anglijo in Združenimi državami Amerike.

V začetku smo imeli moralno oporo predvsem pri Sovjetski zvezi. Po nekem obdobju tesnega sodelovanja je Stalin začel izkazovati nadrejenost in hegemonijo tudi nad partizanskim bojem v Jugoslaviji.

Prihajalo je do nesoglasij o samostojnem odločanju v vodstvu Jugoslavije. Stalin je ugovarjal zlasti naši pravici popolne samostojnosti ter smeri razvoja in neodvisni zunanji politiki.

Kljubovanje Stalinu je vodilo v vedno večje spore in nazadnje je spor celo prerasel v sovraštvo. Stalin je v Moskvi sklical sestanek sekretarjev partij vzhodnih satelitskih držav, ki so bile povezane v Informbiro. Sklenili so prekiniti odnose z Jugoslavijo, maršala Tita, njegovo KP in sodelavce proglasili za izdajalce ter jih izključili iz Kominterne, za tem so poslali svoje divizije na jugoslovansko mejo.

V tem času je obveščevalna služba ugotovila, da v Jugoslaviji pripravljajo ustanovitev ilegalne vlade Rusofilov, ki naj bi z udarom prevzela oblast in na pomoč poklicala vzhodne čete. Jugoslovansko vodstvo je bliskovito ukrepalo, saj je šlo za biti ali ne biti. Po vsej državi je bila mobilizirana vojska, vpoklicani rezervisti ter poslan poziv političnim strankam za vsesplošno mobilizacijo naroda.

V stiski je sledilo iskanje večje opore pri zahodnih zaveznikih. Doma se je začel zlasti lov na zagovornike Rusije, ki so dobili ime Informbirojevci. Ker ima strah velike oči, hitenje pa pogosto površnost, je tudi marsikdo le zaradi ene neprevidne besede odšel v izolacijo in prevzgojo na Goli otok. V tem razburljivem in nevarnem trenutku sem bil na odgovorni mladinski in SKOJ-evski funkciji, znašel sem se tako rekoč v vrtincu dogodkov.

Politične organizacije Jugoslavije so povečale aktivnost in na hitro sklicevale kongrese. V letu in pol (1948-1949) sem tako kot delegat sodeloval na treh jugoslovanskih in štirih slovenskih kongresih. 12. oktobra 1948 sem bil v Beogradu na IV. Kongresu SKOJ-a, po nekaj mesecih na skupnem kongresu mladine in SKOJ-a Jugoslavije, kjer smo ukinili SKOJ in ustanovili združeno organizacijo iz Ljudske mladine in SKOJ-a v novo organizacijo socialistične mladinske. Organizacija SKOJ je 19. decembra 1948 tako prenehala delovati. Bil sem tudi na II. Kongresu zveze sindikatov Jugoslavije, ki je 28. oktobra 1949 zasedal v Zagrebu. V Ljubljani sem v tem času sodeloval na II. Kongresu mladine 27. aprila 1948, na II. Kongresu KPS 4. julija 1948, na I. Kongresu ZB zveze borcev in II. Kongresu OF Slovenije. Ob koncu IV. Kongresa SKOJ-a in mladine Jugoslavije 19. decembra 1948 sem bil na sprejemu pri Titu.

Razmere so bile še vedno nekoliko zmedene in pri nekaterih nepojmljive. Naj ponazorim z neprijetno anekdoto iz kongresa SKOJ-a:

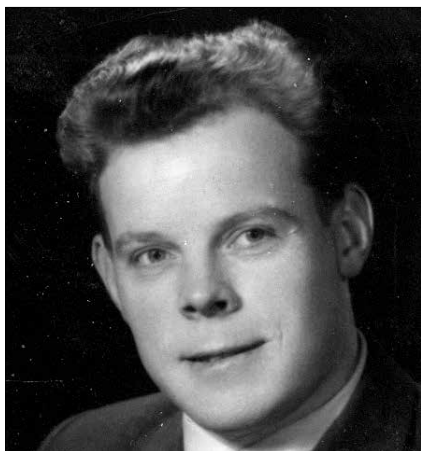
K dopoldanski razpravi se je prijavil zelo mlad samozavesten major, očitno funkcionar SKOJ-a večje enote JLA. Vehementno je pritrjeval politiki vodstva Jugoslavije, povelečeval NOB in tovariša Tita, na koncu pa razpravo zaključil »ali znate, ipak...«.

Na popoldanskem delu kongresa je bila njegova stolica prazna. Podobno se je dogodilo malo kasneje. Zresnil sem se in spreletel me je občutek, da hodim po nepoznanem minskem polju.

Mladi pa smo sicer tedaj SKOJ pojmovali predvsem kot elito mladih, kot najbolj bojevite, zavedne in odločne mladince, šele kasneje kot podmladek KP. Najstniki smo s svojo drznostjo bili tudi zelo uporabni v borbah. Za razliko od odraslih smo bili samski, brez družin, brez otrok in povrh še željni izkazovanja.

Ustvarjenje družine

Prva tri leta sem v Sežani živel samsko življenje. Če so mi obveznosti dovoljevale, sem konec tedna odhajal domov k staršem, da sem lahko kaj pomagal, pa tudi zato, da mi je mati oprala perilo. V času bivanja v Sežani sva se spoznala z Vido Širca, dekletom iz Pliskovice na Krasu, ki je ta čas delala na Okrajnem ljudskem odboru. Po dveh letih prijateljevanja sva se 28. januarja 1950 poročila, ona pri 22-ih in jaz pri 23-ih letih starosti.

Jože in Vida pred poroko

Poroko sva imela na matičnem uradu v Dutovljah, svatbo pa na mojem domu v Ocizli. Tja sva potovala s sposojenim avtom, svatje pa z avtobusom redne linije. Spremljalo nas je snežno neurje. Do večera in ponoči se je razvila huda snežna nevihta z burjo, ki je ustvarjala neprehodne zamete. Prostor slovesnosti v rojstni hiši pa so bili na srečo prijetno ogreti.

Zvečer med slavljem smo doživeli veselo presenečenje. Pred hišo je vaški moški pevski zbor nenapovedano v snežnem zometu začel prepevati. Ob presenečenju sva z očetom odšla pred hišo, se jim zahvalila ter jih povabila med nas. Ogreli so se in zapeli še nekaj pesmi. Počastitev slavlja je bila nepozabna. Oba sva imela solzne oči.

Poročila sva se v povojnem času, v času pomanjkanja, z malo možnosti za kolikor toliko normalno življenje. Primerjava z današnjimi

razmerami ni možna. V Sežani, ki je tedaj bila le nekoliko večja vas, ni bilo na razpolago stanovanj. Z ženo sva dobila zasilne prostore v še nedokončani hiši. Takšne so dobili tudi sosedge Coljevi. Z bodočim sosedom Rudijem Colja sva zavihala rokave in sama usposobila nadstropje za obe družini, toda to sta bili res skromni stanovanji brez tekoče vode in s skupnim straniščem. V njiju smo živeli več kot eno desetletje. V tem provizoriju so se nama rodili trije sinovi: Boris, Vladimir in Branko. Šele po 16-ih letih smo se končno vselili v spodobno trisobno stanovanje.

Z ženo sva po dveh letih zakona padla v politično nemilost. Težave bom bolj obširno opisal v naslednjih poglavjih.

Če strnem moje družinsko življenje, moram reči, da so bila obdobja lepa, pa tudi grda, toda vedno družinsko ljubeče spoštljiva in srečna.

Skupaj z ženo in sinovi ob moji 80. obletnici rojstva s sliko rojstne hiše v Ocizli

Brez take podpore, sodelovanja in seveda osebnega žrtvovanja čudovite žene Vide bi bilo še hujše. Zlasti ob mojem študiju ima velike zasluge pri skrbi za otroke, njihovi vzgoji in uspehih pri šolanju. Tako so fantje odrasli v uspešne in spoštovane družinske može.

Zelo naju je osrečevala njihova prijetna medsebojna naklonjenost in spoštljiv odnos do naju.

Rodbina se je razširila. Pridružilo se nama je še šest vnukov in vnu-kinj, ter tudi osem pravnukinj in pravnukov. Skupaj sva preživela 65 spoštljivih let.

Jugoslavija išče svojo neodvisno pot

Naj se vrnem na politično dogajanje v povojnem času.

Za popolno stabilizacijo v državi je bilo potrebno kar nekaj časa. Nekaj težav je bilo verjetno tudi zato, ker so zahodni zavezniki taktizirali, da bi od Jugoslavije v stiski iztržili čim več. Sicer je tudi jugoslovansko vodstvo skušalo Stalina umirjati s taktiko, da še naprej ohranjamo nekatere njihove gospodarske vzorce. Oboje-stransko taktiziranje pa je pri preprostih ljudeh ustvarjalo zmedo in upočasnilo njihovo opredeljevanje. Tudi pri nekaterih funkcionarjih se je nekaj časa skrivala previdnost in pa tudi ostanek starega razmišljanja.

Na srečo je mladina hitreje dojemala Titovo pot. Masovno so se vključevali v reševanje porušene domovine in z navdušenjem prijavljali v mladinske delovne brigade, da bi čim prej napredovali in normalizirali življenje. Odhajali so na gradnjo prog Brčko – Banovići, Šamac – Sarajevo, Sežana – Dutovlje, gradnjo avtoceste Ljubljana – Beograd, gradnjo novega Beograda, Velenja in Nove Gorice itd. Začetno navdušenje za brigade je bilo takšno, da na vodstvu mladine nismo mogli sprejeti vseh prijavljenih. Zbirno mesto brigadirjev pred odhodom je bilo pri zdravniku na Kozini. Iz zadrege nas je reševal povišan zdravstveni kriterij. Ob zavrnitvah posameznikov pa je bilo razočaranje in jok. Bila so leta ustvarjalnosti, zagona in ponosa. Pa tudi sreče in vizije.

Leta 1948 in 1949 se je Jugoslavija ukvarjala tudi s strukturo oblasti. Poleg Okrajnih odborov so bili ustanovljeni tudi regijski oblastni ljudski odbori. Na tem nivoju smo seveda ustanovili tudi odbore političnih strank, tudi mladine.

Predsedstvo Regionalnega odbora mladine za Primorsko (z leve Jože Korošec)

Za Primorsko se je formiral Oblastni regijski ljudski odbor ter vodstva regijskih političnih organizacij v Postojni. Kader so pretežno rekrutirali iz Okrajnih odborov. Okrajni pa so se dopolnjevali z novimi. Mene so razporedili na Regijski odbor mladine.

Eksperiment z regijami se ni povsem obnesel. Čez dobri dve leti so regije ukinili, funkcionarje pa večinoma vrnili na prejšnja delovna mesta. Pri tem je nastala neprijetna personalna zadrega. Nekateri nadomestni funkcionarji v okrajih so se čutili ogroženi. Bali so se zamenjave. Tudi moja vrnitev na Okraj Sežana je sprožila nekaj nelagodja. Dodatno so še vedno menili, da sem postal preveč liberalen, pa tudi, da nimam pravega odnosa do socializacije kmetijstva na vasi itd.

V dobi iskanja lastne poti v državi je bil seveda še vedno prisoten spor z nepredvidljivim Stalinom. Tudi Jugoslavija je še vedno taktizirala in se zavajajoče zagovarjala ustanavljanje kmečko obdelovalnih zadrug, kolektivizacijo na vasi po vzoru ruskih kolhozov.

V taki zmedi so se nekateri lokalni funkcionarji še vedno zavzemali te kmetijsko obdelovalne zadruge in pritiskali na kmete. Kmetje pa so se upirali zadrugam z domenjenim izgovorom: »Nisem proti, v zadrugo pa bom šel, ko bodo šli tudi drugi.«

Neuspešen pritisk na kmete so izvajali tudi v moji vasi. Ker so vedeli, da imam zadržano mnenje do kmetijsko obdelovalnih zadrug (KOZ) in ugovarjam pritisku na kmete, so me hoteli taktično diskreditirati.

Nekega dne v juliju 1949 so mi na seji komiteja dali nalogo, da grem za teden dni na dopust pomagati očetu pri košnji, ter tam ustanovim KOZ. Nalogo sem seveda sprejel, v vasi pa sem se s predsednikom vaše skupnosti Justom Bolčičem zaupno dogovoril, da izpeljemo sestanek korektno, vendar brez pritiska na ljudi. Ob povratku sem komiteju poročal, da so sicer vsi za zadrugo, vendar trenutno nihče noče pristati prvi. Pri poročanju je bil slučajno navzoč tudi šef za notranje zadeve okraja, Dorko Volk. S sekretarjem sta zahtevala, da grem ponovno v vas, tokrat za dva dni in naj najbolj uporne sprovciramo, da bodo govoril proti državi, partiji ali socializmu.

Dejala sta: „Enega ali dva bomo zaprli pa bo takoj zadruga.“ Pri sebi sem si mislil: pa ne z mojo pomočjo. Čez dva dni sem poročal komiteju s samozavestnim poudarkom: „Vsi so za socializem, vsi so za Tita, za Jugoslavijo, sovražnika v vasi ni.“

S provokacijo so prenehali. Opazil pa sem, da sedaj brskajo po mojem življenju. Kot sem kasneje izvedel, da je bil pri tem angažiran tudi vaški udbovski ovaduh Jože Mihalič – Tišlerjev. Poročal je namreč na komiteju, da so moji starši skrivaj krstili mojega sina. To pa je bilo za njih nekaj oprijemljivega.

Tu se jim je ponudila prilika. Potrebno je bilo le na nek način dokazati, da so bili krščeni po mojem naročilu ali da sem vsaj privolil.

Izključitev iz partije in službe

Začelo se je v juniju 1951, tedaj so me poklicali na Občinski komite partije v Sežani in me obvestili, da so prejeli informacijo iz domače vasi, da smo krstili otroka. To je bilo tedaj za družbenega delavca »bogokletno dejanje«. Posmejal sem se informaciji, ker sem besede razumel kot šalo. Za vsak slučaj pa sem vendarle odšel v župnijski urad v Klanec. Tam sem celo dobil točen datum krsta. Odpravil sem

se raziskati očitke k staršem domov in se potem vrnil na komite. Povedal sem jim odkrito, da je njihova informacija točna, vendar s to razliko, da je izpeljala tajni krst moja zelo verna mati.

Razložil sem jim dogodke, ki so pripeljali do očitanege dejanja. Dejal sem jim: »Znano vam je, da je moja žena Vida hudo bolna in slabotna. Po porodu so jo namreč zaradi krvnih strdkov trikrat oživljali. Ostale so zelo hude posledice. Nekaj let ni zmogla osnovnih družinskih opravil. Posledica tega je bila, da smo iskali pomoč pri enih in drugih starših. Vendar, ko je moja mati imela teden dni v varstvu otroka, je izkoristila priliko in se dogovorila z župnikom, mlajša sestra pa ga je zvečer odnesla v župnijo. To sva z ženo izvedela naknadno od moje matere.«

Ko so na komiteju obravnavali mojo in ženino obrazložitev, razlage niso sprejeli. Izkazalo se je, da zato, ker so dejansko iskali razlog, da me diskreditirajo in odstavijo iz politične funkcije. Potrebno je bilo le, da mi na nek način dokažejo osebno krivdo.

Naloga sta se lotila sekretar komiteja in sosed, sodelavec Udbe. Ortodoksní sekretar komiteja je najprej od mene zahteval, da pisмено zahtevam od cerkve, da izbriše krst iz krstne knjige. Provokaciji za izbris krsta seveda nisem nasedel, sprejel sem jo kot pobalinsko razmišljanje in partijsko sektaštvo.

Začelo se je poizvedovanje na policijski način. Omenjeni sosed in »prijatelj«, ki je bil tajni agent Udbe, sicer manj pomemben okrajni uslužbenec, kasneje pa povzpétni funkcionar, je začel z obiski pri nas doma. Najprej je prišel k nam na »prijateljski« obisk 30. avgusta in, ker ni dobil zadovoljivih informacij, je obisk ponovil 10. septembra. Po osamosvojitvi sem iz arhivskih dokumentov razbral tudi, da je ta isti poizvedovalec 25. avgusta istega leta iskal podatke v župnišču v Klancu in od tam prinesel celo izpiske krsta na komite.

Nazadnje so uvideli, da v tej diletantski igri ne bodo dobili dokaza za mojo krivdo. Odločili so se za poenostavitev. Sklicali so sejo komiteja ZKS, ter me obtožili, da sem skrenil iz linije partije ter da sem baje osebno dal krstili sina, zato nisem vreden biti član partije, niti nimam moralnih pogojev, da bi vodil mladino.

Izključili so me iz KPS in še isti dan razrešili funkcije predsednika Okrajnega odbora mladine ter me vrgli iz službe. Sekretar komiteja SKOJ-a že pred tem nisem bil več, ker smo organizacijo, kot navedeno, ukinili že na kongresu decembra 1949.

Izguba službe je bila za družino hud udarec. Žena je namreč ob hudem obolenju namesto bolniške prosila za prekinitev službe. Tako je družina po moji razrešitvi ostala brez vsakega dohodka, posledično tudi brez otroškega dodatka in brez zdravstvenega zavarovanja. Vse to ob dejstvu, da sva bila oba udeleženca NOB.

Stisko so nam pomagali lajšati starši in nekateri sosedi v Sežani, zlasti družini borca spomeničarja 1941 tov. Alberta Sulčiča in borca Rudija Colje ter profesorica (bivša nemška izgnanka) Marta Klinec. Tudi občinska organizacija ZB nam je nakazala enkratno denarno pomoč. Geste somišljenikov so nam bile tudi v veliko moralno oporo.

Krivico sem dostojanstveno sprejel in premočrtno nadaljeval s svojim svetovnim nazorom. Še naprej sem bil dejaven in se na javnih nastopih zavzemal za dobrobit človeka, za pravičen svet in pridobitve NOB.

Iskanje službe, delo na železnici in študij ob delu

Družina je bila v gmotni stiski. Zaman sem iskal novo zaposlitev. Ker sem postal »črna ovca« in so se direktorji bali konfliktov s komitejem, sem šest mesecev zaman iskal delo na Krasu. Po pol leta prizadevanj mi je šef železniške postaje v Sežani tov. Kumrič sporočil, da me lahko sprejmejo na delo, vendar po navodilu le na delovno mesto zavirača vlakov.

Ponudba je zvenela nekoliko ponižujoča, toda ljudski pregovor pravi: »Hudič v sili tudi muhe žre«. Z ozirom na to, da sem tedanje razmere in pasti dobro poznal, sem si postavil okvir svojega nadaljnjega ponašanja. Vedel sem namreč za Goli otok in prisilno delo na Kočevskem.

Trdno sem se odločil: Sprejeti ukrep dostojanstveno, umakniti se iz konflikta, ostati na isti liniji in biti politično aktiven v organizaciji zveze borcev NOV ter se še posebej odločil, da odslej svojo energijo posvetim izobraževanju. Prepričan sem bil, da bo čas prinesel svoje.

Znašel sem se v povsem novem okolju, zato sem se potrudil čim prej opraviti izpite za vsa osnovna dela pri železnici. Ko sem jih obvladal in dobil izkušnje na tem nivoju, sem se začel usposablјati za zahtevnejša dela.

Tako sem naslednje leto opravil izpite za potniško in blagovno blagajno ter v interni šoli dopolnil še znanje za mednarodni in obmejni carinski promet. Kasneje sem ob delu obiskoval Ekonomsko srednjo šolo in jo zaključil v rednem roku. Ko sem dosegel potrebno strokovnost, sem napredoval v naziv železniškega ekonomista in delal v železniško-carinski agenturi na obmejni postaji v Sežani. Leta 1960 se mi je ponudila prilika za nadaljnji študij. Vpisal sem se na Višjo šolo za socialno delo in leta 1963 diplomiral.

Po vrnitvi s študija so me na železnici razporedili v upravo transportnega podjetja za Primorsko v Postojno. Nekaj časa za vodjo socialne službe, nato pa kadrovsko-socialnega sektorja.

Rehabilitacija in vnovično družbeno angažiranje

Od izključitve iz partije in postavitve na stranski tir je minilo že dobrih dvanajst let. V tem času so se politične razmere v državi precej spremenile. Tudi na Krasu ni bilo nič več tako kot prej. Funkcionarji so se menjali, v ospredje pa so prišli bolj zmerni, razgledani in preudarni kadri kot npr.: Alfonz Grmek, Jože Trost, Stanko Lavrenčič, Rado Dolgan pa še nekateri.

Novi sekretar občinskega komiteja Alfonz Grmek me je nekega dne obiskal in dejal, da me nameravajo rehabilitirati. V pogovoru je tudi povedal, da občinski kolegij želi, da bi se vrnil na družbeno funkcijo v Sežano. Pojasnil sem mu, da žal trenutno vabila ne morem sprejeti, ker imam do podjetja štipendijske obveznosti. Po dveh letih so v Sežani ponovili vabilo. Predlagali so, da bi prevzel profesionalno mesto predsednika Občinskega sindikalnega sveta Sežana.

V Sežani je bil tedaj velik kadrovski problem, ki je oviral gospodarski razvoj na Krasu in Brkinih. Mladi iz tega prostora, ki so končali fakulteto ali katero drugo višjo šolo, praviloma niso dobili službe doma, zato so se zaposlili v Ljubljani ali odšli v Koper oz. Novo Gorico. Vendar sem za prevzem funkcije postavil pogoj, da mi vse politične organizacije v občini pomagajo v prizadevanjih za rešitev teh ovir. Problem je bil predvsem v tem, da so vodilni v podjetjih ljubosumno ščitili svoje vodstvene funkcije.

Težavo smo v par letih popravili tako, da smo s poštenimi dogovori in humanimi premiki sicer zaslužnim kadrom iz NOB omogočili drugo enako plačano ustrezno mesto ter odprli vrata mladim šolanim kadrom in stvari so se začele počasi premikati. Po končanem mandatu sem se vrnil nazaj na staro mesto v Postojno.

Leta 1972 so se ponovno začele priprave za redne občinske volitve. V Sežani so me spet vabili, tokrat da bi kandidiral za profesionalno mesto predsednika Občinske konference socialistične zveze. Pristal sem, vendar sem ob tem postavil pogoj, da za občinske volitve kandidiramo mlajši ambiciozni tim, ki bi občino potegnil v večjo dinamiko. Pristal sem še, da sem v tem primeru pripravljen prevzeti tudi vodstvo Družbenopolitičnega zbora skupščine občine, nato smo se še dogovorili, da za predsednika skupščine kandidiramo obetavnega Borisa Bernetiča. Zatem pa smo s kandidatom za predsednika in predvidenim timom sestavili glavne točke predloga prioritet občine v novem mandatu in sicer:

- rešitev vodooskrbe na Krasu
- ureditev cestne infrastrukture v Brkinih
- ustanovitev vsaj dveh srednjih šol
- izboljšati vodilni sestav v podjetjih
- boljše zaposlovanje mladih izobražencev

Ekipa je bila izvoljena in skupaj smo ostali na položaju dva mandata. Do leta 1980 so se tako rešile vse prioritete in še marsikaj. Asfaltiranje so bile tudi vse glavne občinske ceste, zgrajen je bil Dom upoko-jencev v Sežani, skoraj dokončan Kulturni dom in začela se je celo zasnova za višje in visoke šole. Tudi gospodarstvo se je okrepilo.

Skratka, postavljena je bila osnova za nadaljnji razvoj Krasa in Brkinov.

Upam si trditi, da je bil v tem mandatu narejen največji pospešek razvoja Krasa in Brkinov po dobi prvega predsednika okraja Sežana, Danila Petrinja.

Seja Skupščine občine Sežana leta 1980 – Jože Korošec sedi v predsedstvu

Redno delo in funkcije

Še danes težko razumem, kako sem v tistem času pristajal na tolikšno obremenilno delo. Zlasti je bilo tega veliko po končani višji šoli, po letu 1963.

Z zunanji funkcijami so me najbolj obremenjevali zlasti v organih Obalno-Kraške regije. Zdelo se mi je, da najbrž zato, ker se mnogi niso čutili dovolj seznanjeni z zdravstveno in socialno tematiko.

Na mestu predsednika SZDL sem bil, kot rečeno, dva mandata, od leta 1972 do 1979, do svoje upokojitve.

Naj sedaj naštejem tudi neprofesionalne vzporedne funkcije. Tako sem bil:

- Od leta 1964 do 1967 član Upravnega odbora Republiške skupščine pokojninskega in invalidskega zavarovanja Slovenije
- Od 1970-1974 član Upravnega odbora Republiške skupščine zdravstvenega zavarovanja Slovenije
- Od 1972 do 1974 tudi član zveze sindikatov prometa in zveze Jugoslavije
- Od leta 1974 do 1987 član senata Republiškega sodišča za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (socialno sodišče) Slovenije
- Od 1976 do 1978 za sodnika porotnika Vrhovnega sodišča Slovenije
- Od leta 1978 do 1982 predsednik Družbeno-političnega zbora Skupščine Sežana in obenem vodja delegacije (poslancev) iz Sežane v Republiško skupščino Slovenije
- V obdobju od leta 1968 do 1974 sem opravljal tudi poveljniške funkcije pri razvijanju in vodenju Teritorialne obrambe na Krašu in Brkinih, sprva kot komisar bataljona v Brkinskem odredu, kasneje pa kot član štaba medobčinskega odreda teritorialne obrambe za območje občin Sežana, Postojna in Ilirska Bistrica.

Različne in zahtevne naloge sem sicer opravljal z veseljem in zavestjo, vendar me je preobremenitev vedno bolj utrujala. Da bi še naprej nosil tolikšno breme, nisem pristal. Potegnil sem še dve leti do zaključka poslanskega mandata, se nato upokojil in umaknil v zasebno življenje.

Priznanja in odlikovanja

O tem poglavju mi je najbolj neprijetno pisati. Človek nikoli ne ve, ali so bili pristojni dovolj objektivni, ker je dejanje oz. uspeh včasih relativen. Ob podelitvi sem bil vedno nekoliko presenečen, ker niti med NOB niti kasneje nisem razmišljal o priznanjih.

Čeprav nisem nikoli delal za nagrade in priznanja, moram vendarle priznati, da sem se vedno počutil prijetno ob pohvali, pa tudi v za-

doščenje mi je bilo, če sem v prizadevanjih uspel. Zato sem priznava čutil kot spodbudo.

Če sem kdaj izstopal iz povprečja, je bilo to zato, ker sem vedno stvari jemal resno in želel biti temeljit in v spodbudo drugim. Kar se tiče poguma pa naj povem: vsakega je strah pred smrtjo. Pa še to: pogum je v bistvu občutek dolžnosti nad strahom, pa tudi neke vrste beg pred sramoto in šibkostjo.

Med NOB in kasneje sem prejel naslednja odličja:

- Red za hrabrost
- Red za vojaške zasluge
- Medaljo za zasluge za narod
- Srebrni znak OF
- Srebrni znak zveze sindikatov
- Priznanje Skupščine občine Sežana za posebne zasluge
- Priznanje IX. Kongresa sadjarjev Jugoslavije za uspehe v sadjarstvu
- Listino o nazivu častni član Območnega združenja slovenskih častnikov

Jože Korošec kot starešina v NOB in TO

Ne glede na povedano sem ponosen na prejeta odličja in se toplo zahvaljujem vsem, ki so vplivali na to.

Ob zaključku opisa spominov iz aktivne dobe bi rad omenil svoj trpek spomin na malomaren način določitve meje med Slovenijo in Hrvaško ob sporazumu „Osim“.

Slovenija je pri razmejitvi izgubila Trst, Gorico in Benečijo. Zunaj Slovenije je tako ostalo 140.000 Slovencev ter obsežni teritorij. Hrvaška pa je ob tem obratno pridobila Reko, Zadar, otoka Cres in Lošinj ter Istro. Indiferentnost slovenskega in jugoslovanskega vodstva pa je neodgovorno oškodovala Slovenijo.

Tedaj bi moral jugoslovanski vrh z osebno avtoriteto Tita zahtevati, da vodstvu Hrvaške in Slovenije takoj stopijo skupaj in sklenejo pošten kompenzacijski sporazum o teritoriju. Notranji jugoslovanski pogoj bi moral biti, da se še pred ratifikacijo Osimskega sporazuma v skupščini Jugoslavije dogovori o kompenzaciji zemljišča med Hrvaško in Slovenijo. Sicer tudi za hrvaško pridobljeno ozemlje brez ratifikacije dogovor Osima ne bi bil veljaven.

Osebno sem videl možno rešitev v pošteni kompenzaciji z dodelitvijo celotne cone B STO do Novigrada Republiki Sloveniji.

UPOKOJITEV

Nov izziv v sadjarstvu

Upokojitev je pomembna prelomnica v življenju. Če sprememba vodi v brezdelje in družbeno osamitev, vodi v stres in nekvalitetno življenje. Zato sem si že pred upokojitvijo naredil okvirni načrt za kasnejšo aktivnost in način življenja. Načrt za naprej je bil še posebej pomemben, ker sem izpolnil pogoje za upokojitev relativno mlad. Razlog je bil v tem, da sem pokojninsko dobo začel že pri šestnajstih letih, ko sem odšel v partizane, čas udeležbe v NOB pa je bil beneficiran. Za borce z daljšim stažem je bila pokojninska doba krajša, le 35 let, pa tudi šolanje sem opravil ob delu.

Vzel sem si nekaj počitka in razmišljal, kako naprej. Porodila se mi je ideja, da se vrnem v naravo. Rodil sem se na kmetiji in se še mlad naučil delovnih navad, pa tudi v delu sem užival.

Ob razmišljanju, kako in kaj, mi je prijatelj ing. kmetijstva Miran Vodopivec večkrat pripovedoval o novih dognanjih v sadjarstvu in uspehih njegovih kolegov v Mirnu pri Novi Gorici. Nagovarjal me je, da se odločim za nekaj podobnega. Dogovorila sva se, da obiščeva kmetijski kombinat v Mirnu in si ogledava dejavnost. Generalnega direktorja ing. Volka in direktorja pridelave sadja ing. Juga sem poznal že od prej. Ing. Vodopivec me je povezal z njimi, ti pa so me dodatno seznanili s stroko. Vabili so me k sodelovanju in obljubili pomoč.

Naslednje dni sem z idejo navdušil še mojega brata Ivana in soseda iz Ocizle, Počkaj Oskarja. Zadeva ju je začela zanimati in kmalu zatem smo se dogovorili, da uredimo skupni hruškov nasad. Za tem smo se povezali s kmetijsko pospeševalno službo in zadrugo v Sežani ter dogovorili za njihovo sodelovanje in potreben kredit.

Potrebno se je bilo odločiti za vrsto sadovnjaka in način njegove vzgoje. S strokovnimi svetovalci smo se dogovorili, da postavimo moderen, gosti nasad hrušk, cepljenih na kutino, oblike palmetne vzgoje. In kar je še posebej pomembno, po novejši metodi integriranega varstva. Preprosto povedano, na naravi in ljudem prijazen način.

Pri strokovnih pristopih nam je veliko pomagal znani sadjarski strokovnjak in mentor, pokojni ing. Lomberger iz Kmetijskega zavoda

Maribor. Imel sem to srečo, da sem se z njim dobro spoznal in da me je zato pogosto vključeval v poučne ekskurzije v sadjarske centre v Avstriji, na Bavarskem, v Švici in Južni Tirolski. Ing. Lomberger je bil tako doma kot v tujini izredno cenjen strokovnjak. Svoje izjemno znanje je razdajal tudi v Ukrajini.

Naš skupni nasad pri vasi Beka je meril tri hektare in v njem je bilo skoraj 6000 hruškovih dreves različnih sort:

- 2.000 dreves Junijske lepotic
- 1.000 dreves Moretinijeve
- 800 dreves Košje
- 1.300 dreves Viljamovke in
- 700 dreves Abate Fetel

V skupnosti smo delovali 18 let. Zadnjih sedem let smo sadovnjak obdelovali ločeno, vsak svojo tretjino nasada.

Naj navedem nekaj podatkov o načinu vzgoje po metodi integrirnega načina varstva. Ta prijazen način do narave in ljudi je nastajal

Sadovnjak hrušk pri vasi Beka, 1979-2004, v skupnosti Jože Korošec, Ivan Korošec, Oskar Počkaj

postopoma. V bistvu pomeni škropiti proti boleznim in škodljivcem z blagimi in selektivnimi kemičnimi sredstvi, da tako ohranimo insekte predatorje, ki se hranijo z ličinkami škodljivcev in tako pomagajo ustvariti ravnotežje v naravi. Taki koristni predatorji so na primer: pikapolonice, plenilske stenice, moli in podobni.

S prvimi poizkusi integriranega varstva so v tujini pričeli leta 1953, pri nas v Sloveniji pa šele petnajst let kasneje.

Do tedaj so v sadjarstvu, pa tudi v poljedelstvu, uporabljali zelo strupene pripravke. Najbolj problematični so bili: svinčev arzenat, Lindan, Metasystox Ultracid in podobni. Ko so najbolj „ostre“ ukinili, smo še vedno uporabljali manj strupene kot so: Barudin, Zolone, Mitac in piretroide širokega spektra, na primer: Decis, Talkart, itd. Kasneje so ugotovili, da so nekateri celo rakotvorni.

Iskanje sprejemljivih fungicidov, insekticidov in akarcidov za način integriranega varstva ni šlo brez težav, ker kemična industrija in trgovska mreža nista kazali dovolj zavzetosti. V predhodnem obdobju so nam strokovni mentorji za varstvo v nasadih svetovali nekatera druga, v sili še sprejemljiva, škropiva. Šele čez sedem ali osem let so začela prihajati na trg novejša, preizkušena škropiva, ki so ustrezala novi doktrini integriranega varstva.

Nosilci iskanja poti za naravi in ljudem prijazno pridelavo sadja so bili tedaj v Sloveniji nekateri entuziasti takratne Kmetijske fakultete Maribor, Kmetijskega zavoda Maribor in Poslovnega združenja Styria.

Največje zasebne zasluge pa so imeli prof. Stojan Vrabel, dr. Milena Kačič in dipl. ing. France Lombergar. Pri projektu so sodelovali še prof. dr. Stane Berčič, ing. Marjan Zupan in še nekateri. Dognanja so preizkušali predvsem na posestvih v Mariboru in v Mirnu pri Novi Gorici ter pri nekaterih sadjarjih manjših nasadov na Štajerskem in Primorskem. V tej zgodbi sem tudi sam sodeloval.

Oktobra 1988 sem, ne da bi slutil, prejel vabilo, da se udeležim IX. Kongresa sadjarjev Jugoslavije v Novem Sadu. Na kongresu so mi na predlog Sadjarskega društva Slovenije podelili priznanje – „Plaketu za doprinos vočarskoj nauci i praksi“. Imel sem občutek, da pretiravajo.

PRILOGE

Kongresi Jugoslavija

АДРЕСА СТАНА ДЕЛЕГАТА

Име и презиме делегата *Корољес Млојз - Јоџе*

Име и презиме домаћина стана

Улица *Вилинг Стјепана* бр *36* респ.

спрет број стана телефон

17. 19. XII. 1948

ЧЕТВРТИ КОНГРЕС
САВЕЗА КОМУНИСТИЧКЕ ОМЛАДИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БРОЈ *167* ВАЖИ УЗ ЛИЧНУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ

ПРОПУСНИЦА

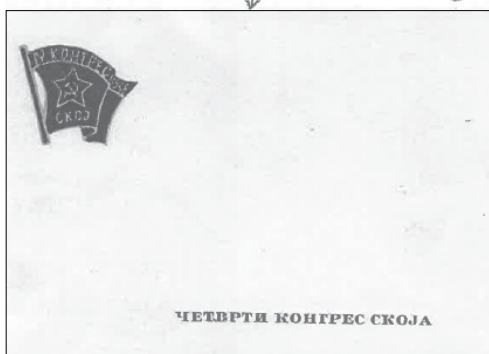
ЗА ДЕЛЕГАТА *Корољес Млојза - Јоџе*

ИЗ ОРГАНИЗАЦИЈЕ *Брега Београда*

ПУНОМОЉИЈЕ БР. УЛАЗ

РЕД *16.* МЕСТО *406.*

12. 10. 1948

Председник владе
Federativne narodne republike Jugoslavije
Marksa Jugoslavije

Josip Broz Tito

moli Vas da primolovjete prijemu u čast
Kongresa SKOJ-a i Narodne omladine 19. decembra u 19 sati, 1948
zgrada Prezidijuma Narodne Skupštine FNRJ

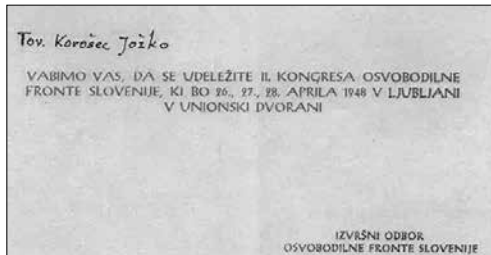
Другу

Корољес Млојз - Јоџе

Na IV. Kongresu SKOJ-a v Beogradu 19. XII. 1948, levo J. Korošec, desno Kocjančič iz Hrastovelj – REVIJA JUGOSLAVIJA št. 14-16/1948-49

Kongresi Slovenija

S K U P Š Č I N A
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Številka:111-12/76
Ljubljana,dne 21.10.1976

Tovariš
Jožef K o r o š e c
sekretar
Občinske konference SZDL
Sežana

Obveščamo Vas, da ste bili na podlagi 28.alinee 335.člena in 6.alinee 350.člena ustave Socialistične republike Slovenije, 6.alinee tretjega razdelka 70.člena, 3.alinee 169. člena in tretjega odstavka 243.člena poslovnika Skupščine Socialistične republike Slovenije ter v zvezi s 17.členom zakona o sodiščih splošne pristojnosti /Uradni list SRS,št. 20-220/65/ na sejah Zbora združenega dela, Zbora občin in Družbenopolitičnega zbora Skupščine SR Slovenije dne 20.10. 1976

i z v o l j e n i

za sodnika porotnika Vrhovnega sodišča SR Slovenije.

Generalni sekretar
Jože Pacek

socialistična republika slovenija
skupščina občine sežana

priznanje

Jožetu Korošec

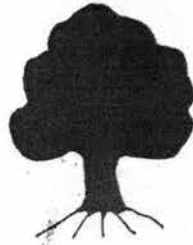
OB PODELITVI NAGRADE 28. avgust
OBČINE SEŽANA

*ZA njegovo ustvarjalno delo in uspehe na področju gospodarstva
samoupravljanja in razvijanja tradicije NDR*

na 28. avgust 1978

predsednik
skupščine občine
Boris Bernetič

IX KONGRES VOČARA JUGOSLAVIJE

JUGOSLOVENSKO NAUČNO VOČARSKO DRUŠTVO

DODELJUJE

PLAKETU

Jožetu Korošcu

ZA DOPRINOS VOČARSKOJ NAUCI I PRAKSI

*Novi Sad
oktobar 1988*

*Predsednik
Prof. dr Milovan Korac*

**OBMOČNO ZDRUŽENJE SLOVENSkih ČASTNIKOV
SEŽANA**

Bazoviška 13, 6210 Sežana

**Na podlagi 10. člena Statuta
Območnega združenja slovenskih častnikov Sežana
Občni zbor, na predlog predsedstva**

PODELJUJE

NAZIV
ČASTNEGA ČLANA
OBMOČNEGA ZDRUŽENJA SLOVENSkih ČASTNIKOV SEŽANA

stotniku
Jožetu KOROŠCU

*za dolgoletne izredne zasluge in ustvarjalen prispevek pri razvoju in krepitvi
častniške organizacije ter za dosežene delovne uspehe pri uresničevanju njene vloge
in njenega pomena v slovenski družbi, še posebej na območju občine Sežana.*

Y Sežani, 29. marca 2013
Zap. št.: 001

PREDSEDNIK
Zdravko MATOVEC

Jože Korošec

SPOMINI MLADEGA PARTIZANA IN
DRUŽBENEGA DELAVCA

Uredil in založil: avtor spominov

Tehnično uredila: Boris Korošec in Marko Korošec

Slika na naslovnici: Marko Korošec

Simbolna slika: »zimsko neurje« na str. 14: www.markokorosec.net

Izdal in založil: Jože Korošec

Prelom in oblikovanje: Lucija Klanac (Tiskarna Mljač)

Tisk: Tiskarna Mljač, Divača

Naklada: 100 izvodov

Prva izdaja, Sežana 2017

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-94
94(497.4)«1939/1945«(092)

KOROŠEC, Jože, 1927-

Spomini mladega partizana in družbenega delavca / Jože Korošec. - 1.
izd. - Sežana : samozal., 2017

ISBN 978-961-283-936-9

290283520